

CONCETTA LA MAZZA

Handan bláa himmalin

ævisøga

Concetta La Mazza varð fòdd í Novara di Sicilia í 1936, sum var fyrstfòdd av Domenico La Mazza og Teresu Currenti. Í 1950, eftir eitt líðandi tíðarskeið við "til uppgávu" til ommu hjá móður, rakk hann til foreldrini í Domodossola, har hann enn býr saman við manninum Giuseppe. Hann eigur trý børn: Armando, Luciano og Daniela. Fyri stuttum í hansara hugaheimi er tað tað ovurstóra ynskið um at minnast sítt Novarese barndóm og her er barnsburðurin av hesi intimu, persónligu, men fullu av anekdotum og tilvísingum til umhvørvið í tí tíðini hevur verið insinuerað: landið, byggin, byggin Fólki, vanar, siðvenjur av tí økinum í myrku árinum av seinna heimsbardaga.

Primordiella orkan at skriva

Lítla konsertin er latin abbanum og noyddur at búgva í Castangia í kettu burtur úr landinum og fylgjarum í Castangia. Soleiðis ferðast hann sítt persónliga umvegis Crucis í einsemi tey harðu árinu av stríðnum millum hungur, fákunnu tíð, pátrúgv og illgerð. Eftir kríggið óunnligu fráflytingina og byrjanina, natúrliga trupul, í útnorði.

Alt hetta er sagt gjøgnum eygnabráið hjá eini gentu, sum endurskoðar fasurnar av sínum vøkstri í minninum og sum við yvirraskandi frískleika og einum tunnum tráði av ironi gevur okkum gleðina av at lesa - loksins - ein emblematisksøga um okkara familjusamfelag, før fyri at spennandi okkum djúpt og tað hoyrir hvørjum einstøkum av okkum.

Í hesi stuttu skaldsøguni hjá Concetta La Mazza, so kollveltir skrivingin hvørja reglu og kemur aftur til tey fyrstu árinu, leys av einari formligari skematismu, sum er drivin av eini arcana innanhýsis lívsgleði, gerst ein áin í fullari tíð, sum yvirhálar, er tað storm regnið hjá sálini.

Figurarnir hjá ommunum, Antonia og Michele, eru minniligir, eins og myndin av Novara sum gávumild, umhyggjandi og søtt sum harðlig og harðlig framvegis ógloymandi.

At enda er tað trupla brotið til ungdómsárinu, tá ið tað óbótaliga hendir, men tað lítla konseptið gevur ikki upp á tragisku ørindini, takkað verið hennara dirvi og inkluderaðu vón í framtíðini, takkað verið eygunum, at tey hava kunnað leitið ... .. bláa himmalin!

NINO BELVEDERE

– *Golgata byrjaði fyri meg. Tað var nokk ein torriddagur, summarið 1938 byrjaði, eg var tvey ára gomul og omma mín kom at heinta meg. Í einum tógyposa setti hann eina blusu og tvey pør av trussum, síðani ignorera alt eg fór úr húsum mínum. Eg var so lítil, at eg ikki kundi fata, at mín Via Crucis fór at byrja hendan dagin.*

Handan bláa himmalin

Kapittul Primo - Kappingarhúsið

Tað er nú ein gomul óbygð oyðimørk, sum er køvd av kobwebs og gýtandi av trongunum men, fyri langari tíð síðani, í Novara, ein býur, sum liggur undir einum majestetiskum virki á Messina fjøllunum, í eini gøtu í økinum í Engia har var hús nærhendis kelduni. Inngongdshurðin gav eina innanhýsis trappu, sum førði til fyrstu hædd, har eitt lítið kamar var við einum trætastaturi: tað var sovikamarið. Tú fórt oman á gólvið omanfyri og har var køkurin, um hann kundi kallast. Í einum horni varð ein steinplátu, sum eldurin og ein stativ av jarni varð settur, sum varð brúktur til at seta pottin á pastanum. Fremst, hangandi á veggnum, svart svart sum vøllurin, træspak, tvær kryvjarar, ein lítil og ein stór, ovnin at kóka breyðið, á síðuni ein bringa hálv hackar, eitt borð, tvey "furrizzi" og sum Rengine stólur. Endiliga var

eitt rúm, við einum svari við útsýni yvir gøtuna, har tað bara var eitt rúm á einum fýrkanti. Tað holið var kongsríkið, har vinstri -einkjufrøðingurin búði í 1934. Ein latrin av steini var fingin í undirvatninum við einum trædekki. Av tí at eingin kloakk var, mátti seinni tæna til at minka um stankin, sum varð sleptur. Sjálvandi var húsið frítt fyri rennandi vatni og el-ljósi, ein hentleiki, sum tá í tíðini ikki eingongd høvdu baronir. Næst tað var eitt træportur, sum førði til Baglio, har hønurnar vóru sitandi á viðinum.

Í hesum horni, uttan fyri heimið, búði mamma saman við abba sínum, sum var seymikona, tveir brøður og systir, øll eldri enn hon, vóru gift og búðu eisini í Novara. Mamma mín var ljóshærd, tunn, sera veik av grundlógini, hevði sera viðkvæmar eginleikar og tann, sum var mest varnaður av andlitinum, umframt mjólk, vóru tvey stór blá eygu, næstan altíð skelkað og kedd. Kanska hevði knappigi deyðin hjá mammuni, tá hon var tjúgu -fýra ára gomul, verið orsøkin til hennara likamliga og moralska broytiligheit.

Nakrar ár eftir deyða ommu, mamma mín, takkað verið inntrivinum hjá einum av hansara koma, hitti hansara Prince Charming. Pápi mín hoyrði til eina eleganta familju av Badiaivecchia, sum stýrði einum kvøldskúla við tubbakkonum og mati. Hann var ein familja av stórum arbeíðsfólkum, og pápi mín var maður, sambært øllum, sera vakur, høgur, brúnur, hvassur og framtaksfúsur. Hann búði í einum broti langt frá býnum: til gongu, av góðari lna, um ein hálvan tíma fekst tú. Pápi hansara flutti trækol. Mamman var ein dynamisk kona, um morgunin fór hon til Novara við múlinum at keypa tær sjangrurnar, sum tey útvegaðu í handlinum: tubbakkonistar, salt og æti. Eg klæði meg altíð elegant við einum stórum svørtum sjali um háls, keypti eisini blaðið fyri at halda kundunum upplýstar. Tað var einasti handil í bygdini og trivnaðinum í tí húsinum, hóast átta munnar var at fóðra, manglaði ikki.

Seint kvøldið hjálpti hann offisielt verjanum nú at lýsa - og pengapungin - at leingja vínið við einum litríkum gas. Av tí at børnini ikki altíð arva arbeíðið hjá

foreldrunum, hevði pápin lært handverkið hjá steinskjótaranum. Eftir eitt forloving, sum vardi nakrar mánaðir, fóru pápi og mamma, einaferð gift, fóru at gera teirra kærleiksreiður í húsinum á gosbrunninum í økinum hjá ENGIA. Júst níggju mánaðir seinni kom eg til hendan heim og, sambært einum heilagum sunnari siðvenju, hevði eg navnið á ommu ommu faðirsins, Concetta. Hóast tann ømliga aldurin, sum eg hevði myrka og rukkuhúð, græt eg altíð. Abbin, tá hugsað verður um, at vit ikki áttu vøggju, noyddist at vøgga meg allan tann heilaga dagin í ørmunum, so svav náttin í lettiska saman við pápa og mammu. Sambært øllum var eg sera ringur og ótolandi. Nakrar mánaðir seinni, av tí at arbeiðið í landinum var skert, avgjórði pápi mín at fara til arbeiðis í Sardinia. Tá hann fór avstað til hina oynna fór hann frá mammu síni við gentuni, sum hvøkk og eina aðra skapning, sum hann sparkaði í móðurlívinum.

Tá eg var tjúgu mánaðir, varð systir mín Rosa fødd. Navnið var av ommu móðurini. Ólíkt Concetta, Rosa - altíð sambært mammu míni - var hon vakur, hvít og pink av húðarliti, brúnt hár, sum rammaði eitt harmoniskt andlit, sum varð pyntað við tveimum vøkrum bláum eygum: ein blóma, sum navnið á henni! So nógv so, at tá mamma fór til gosbrunnin at taka vatn við pinkum vinfólki í armunum spurdi hana, hvussu tað bar til at føða tvær heilt ymiskar døtur. - CHIS CCà, Rusina, so at Billicchia var, men Høvundurin...- Hetta, Rosina, so at tað er vakurt, men hin... teir søgdu vinfólkini við einum grimace av varrunum. Meðan, í hesi støðuni helt eg fram at vera óróligur, sum um eg ávaraði um mína stríðsvilja, takk Gudi, sjálvst um ikki við uppsøgn.

Fyri at siga framhaldið av søguni, skal eg fyrst kunna teg um ommu mína Antonia, í stuttum, zì 'nuoia. Hann var eldra systir mammu mína, millum tær báðar vóru seytjan ár av muni. Hon var ein lág kvinna og barnamatur, við sínum skitna hári, sum datt á eyguni á henni. Hansara vanrøkta andlit vísti fleiri ár enn tey, sum hann hevði og í hansara tóma eygnabrái var bara so nógv eyðmýking. Tá hon var tjúgu ára gomul, tá sum maður sum maður, giftist hon við einum av sínum fyrsta frænda,

júst aftur frá verkunum í Sempione Gallery, sum varð verandi einkjumaður og við einum trý-árs-gamli soni. Hann, abbin Michele, Zì Micheri, var ein lágur maður og líktist plebeiiska eintakinum av Vittorio Emanuele III kongi, búði í einum húsi av sínum egna í eini gøtu í landinum, sum var sera eyðkendur fyri trappurnar næstan tveir metrar breiðar. Tað var eitt vakurt hús. Á niðaru hædd var timburhandilin við stórum miðdeski við greipinum, tvey veggskáp har hann helt rasp, meitlar, súgvur, høsningarungu og klekjast, ein dreyma til at runda av fótunum á borðunum, sum hann bygdi, eitt mola sum tórvur Til at rulla plalettir og blað, ein trækompfýrur við grýtu at flóta límið, borðini stablað allastaðni, sum sega fest á veggjin, sum hepni sjarmu sum hestareinlingar, geitarhorn og skjaldbøkur, stutt sagt, eitt av teimum rúmunum, sum nú hoyra tey bara til minnisheimin.

Ein trætrappa flutt á fyrstu hædd, har tað vóru tvey rúmlig kømur við keramiskum flísum, ein luksus tá í tíðini, ein síðiborð, sum abbin gjørði, ein sofa, eitt borð og nakrir stólar flættaðir saman við raffia, eitt slag av slag av slagnum av slagnum av slagnum, eitt slag av slag av slagnum av slagnum, eitt slag av slag av slagnum av slagnum av abbanum, eitt slag av slagnum av slagnum av slagnum, eitt slag av slag av slag av slag av abba. Frá svalanum við útsýni yvir vegin til mezzagosto, tá skruðgongan av fortreytini móti klosterinum stavar frá, bar til at nerta við krýndu høvdið á Madonna. Frá aðru hædd í staðin sært tú Rocca Salvatesta og frammanfyri, gjøgnum eitt glimmer millum húsini, kundi tú beundra tað prýðiliga landslagið á fjøllunum, sum so smátt strekti seg út um, handan bláa himmalin, upp til havs, har, serliga í havið Frísk várdagar tá eingin tjúkkur var, sást tú á tráðinum á Vulcano sjónarringinum og síðani Lipari, Stromboli og allar hinar oyggjarnar: eitt natúrligt sýning, eitt glitrandi fleirlitt postkort.

Ein onnur trappa, sum er frá fyrstu hædd, har tað var køkur og sovikamar, tann fyrsti sera rúmligi var útgjördur við træovni til breyð og ein kolstoypijarnovn til matgerð. Tað var uttan iva eitt vakurt hús, burtursæð frá ómakin í køkinum uttan

vask við drenagu fyrir at skunda sær upp tey mest alneyðugu húsarhaldsverkini. Tá í tíðini vóru nakrir komfortir enn óhugsandi. Vatnið varð í roynd og veru flutt til almenna kelduna í einum sinkkvartara og síðani ført á aðru hædd har tað varð koyrt í ein stóran terrakotta koss til at vaska uppvaskið. Av tí at eingin útlát av vaskinum var, varð vatnið í basilikum ført aftur á niðaru hædd og kastað á wc. Fyri eina kvinnu var tað eitt sera troyttandi arbeiði. Tænastu og eyðmýkjandi tilstandurin, við markinum fyri hvørjari menniskjaligari úthaldni, náddi kulminatióinini, tá ið hann avgjórði, tá ið omma Antonia, av virðing fyri manninum, mátti eta á sama rætti, har hann fyrst hevði etið hann, og, kanska, endurtók gudsonurin Tað sama, men eg havi ikki eitt ávíst minni um hetta.

Michele frændi var ein myrkur og grammur maður sum arbeiðsmaður sum býttur, í staðin fyri hjartað hevði hann eina sandsteinsmaglio. Í hansara eygum havi eg ongantíð sæð eitt glimmer av ømleika ella samkenslu mótvegis øðrum. Hann skilti ommu sína í húsinum fyri at ansa eftir soninum, mátti fyrireika seg at eta, at tæna honum og altíð siga ja, ja, ja. Tað kundi ikki eingongd sýna seg til altanina annars vóru tey trupul, meðan hann næstan hvørt kvøld kláraði arbeiðið hann fór til kvøldskúlan saman við vinum at drekka.

Hann kom heim aftur ørkymlaður, galdur og við einum luktandi andadrátti, sum var ógjørligt at halda seg tætt við hann. Í staðin bíðaði omma mín, við oljuljósi, eftir honum til seint um náttina uttan enn at eta. Tá ið lítli kongurin kom aftur - ofta hevði hann ikki eingongd styrki til at klintra upp á trappuna - troyttur hann fór avstað við arbeiðsdeilinum fullum av dusti og oman eftir var hann alla náttina at burturbeina timburmenninar. Omma Antonia, hóast alt, klæddi hann við einum Pastrano og sat kærliga við síðuna av tí fyri at hyggja at tí til morgunin. So árinu brúktu og, í staðin fyri so nógva andakt, kundi hon ikki eingongd fara at finna síni avvarðandi at sleppa undan scenu. Hann, øvundsjúkur, smálutir og yvirbevístir, fór at keypa tráðin at minnast, kamb, háarklipp og annað, fyri at forða henni í at fara úr húsinum. Tá tey vóru boðin til brúdleypshátíðarhald, kom Michele frændi til

seinastu lötuna ikki heim aftur og Antonia omma kundi ikki fara har, fyrr enn avvarðandi kundu spora mannin. Av og á megnaðu teir at sannføra hann, aðrar tíðir kom hann til tíðina men so, mitt í veitsluni, var hann førur fyri og ein omma Antonia skuffaði og harmur, kom hann heim aftur alla Mogia Mogia. Við tíðini savnaði hann beiskleika og sorg, ikki at kunna lufta saman við nøkrum, tí tað var einstøkt, var hann offur fyri ræðuligum høvuðprínu og tennum, sum píndu hana í heilar vikur.

Ein dagin, ein granni, so góður og Pia, kallaði Michele frændi og átalaði hann fyri alla illgerðin, hann gjørði til konu sína: - tú skuldi skammast - hann rópti - fyri at fáa eina slíka kvinnu at líða ... Antonia hevur brúk fyri at taka luft, Tú noyðist ikki at skilja tað heima, tað skal fara út, fara til messu, fara til avvarðandi, sum øll kristin gera. Fram um alt hevur hon brúk fyri at ganga, bert á henda hátt fer høvuðprínan at fara víðari...- Grannin gjørði ein stuttan steðg, so helt hon fram við at siga: - minni enn ein tíma herfrá at fara niður til gongu til eina múlaspor, sum vit hava av jørðini og eitt lítið hús Sera hóvligt við køki undir takinum og einum øðrum eitt sindur bleytum kamari, sum kann virka sum sovikamar um summarið. Í hesum landi eru plantur av hasselnøtum, myndum, mandarinum, neSpole, víndrúvum, zizzoli, eplum, perum, olivenum, í stuttum, øllum Guds brunni.

Sum tit vita, so skal eg eftir deyða beiggja míns ansa eftir ommu míni og eg kann ikki taka mær av átakinginum meira, so eg hugsaði um at selja tað. Hví keypir tú tað ikki? So kona tín hevði móguleika at anda góða luft... í fyrstani ivaðist Michele frændi men fór so at vitja hana og sannførði eisini seg sjálva um at keypa tað. Um stutta tíð varð sáttmálin gjørdur og ognin gjørdist hansara. Sostatt er tvífaldi av Vittorio Emanuele III, alsamt meira snildur og perfidiøsur, sum er skotið upp til Antonia ommu: - Tú lærir at savna fikurina og tú fert at gera tær turrar. Tá tú skalt vaska klæðini, fert tú niðan í ána og taka vatnið, sum er neyðugt at drekka og gera mat við at grava hol í sandin fyri at reinsa tað. Tað verður óbehagiligur um veturin tá áin sum lýsir við vatni men eg fari at fara upp um hesa forðing. Í staðin kanst tú

njóta átakið. Við eygnabránum lága ommu Antonia, gjörði hann enn einaferð, hvussu hann varð bílagdur: - Cuomu tú, eu fazzu.- Sum tú vilt, geri eg, svaraði hann lýðin fátæka manninum.

Seinni kapittul - Úr heiminum

Stakkals maðurin og Zì Micheri fyrst á vári 1936 fluttu til Castangia, á bygd, tætt við streymin á streyminum. Í teimum ymisku bygdunum í Badiavecchia, San Basilio og Vallancazza var ryktið um, at hann var tøkur, og fólk ringdu til hansara til verkið. Í teimum døgum var tað siðurin, sjálvst um tað í dag kann tykjast undarligt, at tá ið tey høvdu brúk fyri einum borði, vindeyga, hurð ella klædnaskáp, ringdu teir til timburmannin og hýstu honum í teirra heim: teir improviseraðu ein arbeiðsborð og teir gjørdu teir neyðug timbur tøkt. Michele abbin tók tólini og steðgaði á staðnum til byggingin av arbeiðinum.

Teir ringdu til hansara at klippa eitt trø og lótu hann eitt par av árum turka út. Træstammurin varð síðani monteraður á vegg. Timburmaðurin helt ságin omanfrá og ein hjálpari niðast: "Serra Serra Mastro Descio sum dumè Fagima í Cascia" (sag Sega ella stórmeistari at vit gera Cassapanca í morgin).

Træstammurin varð monteraður á vegg. Við einari risa sag fingur teir borðini og við hesum bygdu teir vindeygu, rúm, klædnaskáp. Til at gera hetta starvið fór hann upp klokkan 4 og gekk við lummanum og jarnum. Komnir heima bjóðaðu kundarnir honum fríska mjólk við leyki og einum vølli av breyði. Um middagsleitið er ein tallerkur við pasta og eitt oststykki. Um skýmingina steðgaði hann á at arbeiða og

gav honum eitt heimagjört breyð sum fyrsta innlán áðrenn hann rindaði kontuna sunnudagin í Novara.

Nøkur ár gingu og sonur hansara, Turillu, var vaksin upp og skilti á húðini, at hann ikki meinti, als ikki í heiminum, at brúka restina av lívinum einsamøll á bygd. Hann hevði lært yrkið hjá pápa sínum, men vildi serlæra og gerast ebanistur. Hann megnaði at sannføra pápa sín um at senda hann til ein bý, har møguleiki var fyri at fáa at vita, at list. Hann flutti til Katania og eftir tvey ár í læru gjørdist hann sera góður, hann kendi seg til reiðar at gera tað starvið, og av tí at hann nú var nítjan ára gamal helt hann, at fyri hann var tíðin komin at mynda familjuna. Í áravís hevði hann kent dóttirina hjá einum hirða og avgjórði at giftast, men fór ímóti vilja Zis Micheri, sum vildi hava sonin at giftast við eini kvinnu av kastu. Í teimum døgum, ótrúligt, men tað var soleiðis: fyri ein handverkari at giftast við hirðadóttirini var tað ein góð orsök til vanvirðing. Millum pápan og sonin gav hann knappliga út eina stóra ósemju, sum trýsti Turillu at loysa seg sjálvan endaliga frá pápa sínum og stjúkmóðurini. Við nýggju familjuni fór hann av landinum og flutti til Como har hann gjórði nógva eydnu við sínum arbeiði.

Ommurnar høvdu ikki børn, so, við fráferðini hjá Turillu, vóru teir av endaligir einsamallir. Tey, sum leiða meira hesa einsemi, vóru ommu Antonia, sum brúkti allar dagarnar til at práta við fuglarnar, flugurnar og mýggjabitarnar, sum surraðu rundan um tey. Í tí Spelonca á bygd hevði hann ikki møguleika at tosa við nakran. Einans í høvinum til týdningarmiklu hátíðardagarnar sum jól, páskir ella hátíðarhaldið hjá Madonna Assunta í Ferragosto hevði hann møguleika at fara til bygdina at finna mammu mína. Á eini av hesum vitjanum eftir at hava klagað leingi um sín stat, legði hon upp til systur sína: - Góða Teresa, legði eg til merkis, at við tveimum gentum hevur tú ov nógv at vera traðkaður, loypur meg hjá mær, so tú verður fríari at víga teg til lítla gentuna. Eg skal taka hana til bygdina har luftin er betri og vil gera tað væl - mamma mín var í fyrsta umfari ótrygg men so, sum altíð,

við at geva henni lætt treytaðan karakter, aftan fyri ágangandi áheitanina hjá systri
var samdur.

Fyri meg byrjaði royndin. Tað var nokk ein torriddagur, summarið 1938 byrjaði, eg var tvey ára gomul og omma mín kom at heinta meg. Í einum tógvposa setti hann eina blusu, tvey pør av trussum og óvitandi um alt, sum eg fór úr húsum mínum. Eg var so lítil, at eg ikki kundi fata, at mín Via Crucis fór at byrja hendan dagin. Vit ferðaðust múlasporið, at eftir ein hálvan tíma ella kanska komu vit á hesum einsamalla staðnum við einum lítlum tryggjandi navni á Castangia (Cassandra!) Eins Eg kundi ikki fata tað. Maðurin bjóðaði mær í fyrstani væl, omma mín keypti mær av og á nøkur nammi til at fanga mína samkenslu og tá hann fylgdi mær til Novara at finna mammu mína segði hann altíð við meg, at eg ikki skuldi fara heim men tað var betri at vaksa við henni at tað var einsamallur Og at hann hevði gjørt meg sum mammu. Eg kundi ikki lata vera við at lýða.

Meðan kom pápi mín aftur úr Sardinia, var bara ein viku, nokk til at seta mammu mína við barn, og fór avstað. Vit vóru í 1939 og árið eftir varð Antonietta fødd. Eg minnst enn, at omma Antonia førði meg til Novara av mammu síni og sá systur mína fyri fyrstu ferð. Eg vildi vera heima fyri at dekkja meg lítla Antonietta men mostur mín, meira og meira meistari í mínum lívi, stívt sum ein her, segði við meg: - Turnemu heima, tú fazzu eu 'na vakurt cauttada - (lat okkum fara heim, eg skal gera tær Ein vakra dukku).

Tá vit komu í kataapchus legði hann í armarnar á mær eitt "cautta" av pzza við reyðum eygum málningum, ræðuligur. Eg skelkaði meg sjálfvan. Tað var eitt tíðarskeið, sum eg altíð græt, tí eg vildi venda aftur til Novara frá abbanum og mammuni men har var ikki til at sannføra Zì Antonia: hann hevði hjartað steinrunnið og deyv til hvørja harm. Fyrstu trý árinu brúktu vit nógva tíð í bygdarhúsinum í Castangia, har eingin livandi sál var, bert sjáldan at síggja frítíð í húsunum spreitt um umhvørvið.

Sunnudagar fóru vit til bygdina og fóru víðari at finna mammu, systur og móðurabba. Abbi var ein fittur maður við yvirskeggi. Hann hevði við sær ein tubbaks, sum av og á sniffaði. Um veturin tók hann meg undir kápuna, leiddi meg á torgið at keypa nøkur nammi og at smakka vínið á kvøldskúlinum frá "Sciancaditta" omanfyri sjúkrahúsið. Um kvøldið komu vit aftur til Castangia.

Nakrar nætur fór abbin at royna seg við bólkinum, har trombonið spældi, steðgaði síðani á at drekka við kvøldskúlan og kom aftur til Arzillo bygdina. 500 metrar frá Castangia var farið at kalla "Concettina, 'Ntoia...". Heima hevði mosturin ímeðan fyrireikað jarnware-pottin til at hita vatnið á trífótinum. Halvvegis gjøgnum matgerð gjørði hann sær eina skeið av vatni kókandi, kanska fyri at burturbeina vínið. Í jarnpannu fyrireikaði omma ommuna leykin við tomatunum til at krydda pasta. Leykurin var ikki serliga soðin og førði mær uppkastið. "Etið, annars taki eg beltið og gevi tær kroppin...".

Tá í tíðini var ein kvinna av venetianskum uppruna ljósmóðurin í San Basilio. Tá ið á vetri var áin í fullari abba bar Michele við sær á økslini (í Ciancalea) til keyp á apotekinum í Novara. Hann steðgaði heima og segði "Antonia, frá einum sjali, sum er kalt". Stakkals omma, eg veit ikki um hann skilti, at hann var elskarinn hjá Michele.

Eg var nú fimm ára gamal, isoleraður á bygd, uttan at tosa við nakran, sum eg var vorðin sum eitt óvart djór. Eg skammaðist av øllum. Tá vit fóru til Novara, goymdi eg meg, tí eg var bangin fyri fólki. Grannarnir skiltu hesa umlegging og so ráddu teir ommunum til at senda meg í barnagarð. Gleðiliga sannførdu ommurnar seg sjálvar. So ein morgun sendi omma hansara abba sín Michele at keypa mær eina keks og seta tað í hvítu strákurvina, sum omman faðirliga hevði givið mær. Saman við keksini setti hann eitt frískt egg. Hann fylgdi mær til barnagarðin, sum stóð nærhendis klosterinum í býnum. Tá nonnan læt hurðina upp fyri at bjóða mær

vælkomnum, fór eg at rópa. Tekin av ótta eg kastaði kurvina á jørðina, eggjð sló og fór at skitið gólvið allastaðni. Omma revsaði meg við at glitra meg av góðum orsökum og førði meg heim. So varð mín fyrsti asyldagur eisini tann seinasti.

Tað hendi, síðani eg var fyra, at abbin segði: - Concettina, far til Novara at taka Carmieri (tann róandi) fyri høvuðpínuna -. Eg rann á múlasporið sum ein frettur, eg fór úr grikska distriktinum, onkuntíð steðgaði eg við gosbrunninum at slökkja tostin, og eg kom til "du Surcattu" apotekið. Hann, apotekarin, undraðist hann við vinir, at eg fór um stutta tíð og kom aftur úr Novara sum eldingar. Fimm ára gamal førdu teir meg til Barcelona frá fjarskotnum skyldfólkum. Har sá eg og lurtaði við stórum yvirraskilsí fyri fyrstu ferð... útvarpið! Vit fóru eisini í ein handil at keypa eitt stykki av ertdúki. Sølukvinnan legði upp til: - keyp húgvuna og hvíta hálsbandið -. At enda sannførdu tey seg sjálvi og sølukvinnan gav tvær leivdir av bláum og himmalskum blankum satin. Dagin eftir komu vit við tógvinum til mammuna, sum um nakrar dagar pakkaðu klæðini. Sunnudagin kendi eg meg sum døturnar hjá Marquisum og Barons í Novara.

Um veturin 1941, mitt í krígnum, endaði pápi mín arbeiði í Sardinia, avgjórði við einum vini sínum at leita sær eydnu í einum norðara býi og at liva at taka sítt gamla steinararbeiði. Har var í luftini ábendingin um, at mamma mín vildi røkka pápa mínum og av hesum var eg órógvaður, so mikið, at ein dagin eg hálaði undir rúmið hjá honum, klæddi eg meg av og eygleiddi tey bæði kornini av framtíðar rísvørtum við onkrum Krostikki, tí omma vaskaði meg ongantíð. Harðliga tók eg meg burtur. Eg minnst, at eg sá okkurt blóð, tí eg hevði útvegað skaða. Eg leggi tógvtrøggjuna aftur, sum borðreiddi um dagin og náttina, so kjólin, og eingin varnaðist.

Áðrenn fráferð royndi mamman at fara úr húsinum hjá abbanum í raðfylgju, sum fátæki maðurin varð verandi einsamallur. Hann hugsaði um at seta el-ljósið, tá í tíðini forrætning av harrunum. Áðrenn tað varð brúkt "u lusu" í olju. Michele frændi vendi tí: nakrar dagar seinni ringdi hann til elektrikaran í skifti og fekk hann eisini

at seta ljósið upp í húsi sínum, so tá eg fór til landið njóti eg eisini eitt lítið ljós á brattu trætrappurnar. Tá eg skuldi fara í skápið (í latrea), í roynd og veru eitt einfalt hol, sum var á niðaru hædd aftan fyri laboratoriið, vóru við síðuna av altíð stablaðum deyðum brósti á kassanum, sum abbin bygdi til at vera klárur, um áheitan skuldi vera.

Morgunin eftir fyrsta mars 1942, ílatin bláar satin við himmalskúmunum, saman við abbanum og abbanum fylgdi eg mammu og systur síni til postpostin í torginum í San Sebastiano, tað vil siga ja, til bussin , sum skuldi fáa teir upp til á vigner jarnbreytastøðini. 4 -áragamla pinku systirin vildi ikki fara upp og abbin at sannføra hana sagdi við hana: - Um tú ikki fert upp til tín Ietto du pidti - (eg skal gera tykkum tvey stig).

Eg, tann fyrstfóddi, ávirkaður av ommuni, sum eg ikki fór úr og var verandi í Novara. Eg endaði ikki longur við at gráta. Eg leitaði eftir troyst í armunum á abbanum. Eisini hann var eftir einsamallur og fyri tann dagin bleiv eg hjá honum fyri at halda honum felag. Eftir umleið tjúgu dagar kom fyrsta brævið hjá mammuni, sum segði frá væleydnaða úrslitinum av ferðini. Pápi hevði fingið hana at finna eina vælkomna íbúð við vatni heima og einum gasskomfýri, fyri hana til eitt nýtt. Haldandi í søguni, dagin eftir komuna hevði hann kallað ein frisør heima fyri at gera hana til eitt smart klipp. Í bygdini høvdu næstan allar kvinnur langt hár við tupéini. Stutt sagt var mamma mín fyri fyrstu ferð í lívi hansara glað og nøgd. At enda í søguni mælti hann mær til ommu. Hann ímyndaði sær sanniliga ikki mína líðing í Castangia.

Dagin eftir at fráferðin Antonia hevði ført meg aftur á bygd og segði við mannin, at hann skuldi keypa mær fyrstu floksbókina, sum lærði meg at skriva og kunna møta til sekundið í staðin fyri fyrsta flokkin í oktober. Stakkals meg: Eg kundi ikki spæla longur, men eg mátti brúka tíð uppá at skriva uppboðssølur og tøl. Frá Kastrangia av og á fór lærarin frá San Basilio har hann undirvísti. Hon æt Maria,

hon var dóttir ein skipara, sum omma visti. Hann bjóðaði henni eitt glas av vatni. Meðan vísti eg henni notubókina og hon stríddist við meg. Hann dró ein reyðan blýant úr posanum og skrivaði "Brava". Hvat fyri ein gleði, hvørja eydnu at síggja meg rósa, sum er óvanligt fyri meg. Eg bleiv meira sorgblídni hvønn dag, eg fordómaði tey at taka meg frá faðir abbar og ommur og abbar, men omma segði, at tað ikki var neyðugt.

Hann óttaðist fyri, at eg kundi melda tey, hvussu eg varð viðgjørdur og nørdur. Faktiskt var maturin ikki nóg mikið til eina gentu, sum skuldi vaksa og mennast: um morgunin góvu tey mær eitt stykki av harðum breyði við osti, á middegi ein tomatsalat og tvær oliven. Um kvøldið tá har var maður hennara Antonia kókaði eitt sindur av pasta við improviseraðari sós grundað á ráan leyk. Og um eg ikki etur tað, so vágaði eg at taka tunnu caterva. Fyri at broyta nøkur nætur kókaði tað pasta og bønir ella eitt slag av mjúkum polenta. Bert á jólum, nýggjár, karnival og páskir drap hønu ella kanin. Í januar drupu teir ein svín, sum teir fingu kryddaðan salami og feitt, men tað var neyðugt at eta teir við droparanum annars høvdu teir ikki verið nokk gjøgnum árið. Av og á keypti abbin tann skitna tripe, sum bara hugsaði um tað, enntá nú, ger, at eg andaðist, ella av tarmunum rullaði á eina grein av persillu, stigliole, sum síðani varð steikt. Teir vóru allir bíligir matvørur, tí sambært teimum var ikki neyðugt at spilla sum ommu og abbar og tey endurtóku fyri mær: - Sí, tey hava altíð tegami fullan av pylsum og stökkofiski, eta og drekka. Frá teimum fólkunum - tey søgdu - tú mást halda teg burtur -. Abbarnir óttaðust fyri, at hinir avvarðandi sannførdu meg um at halda fast um at røkka mammu og pápa á meginlandinum. Teir bundu so nógv fyri at fáa tey at hata tey, at onkuntíð, at mæta teimum, eg leggi hendurnar á eyguni fyri ikki at síggja tey.

Septembur var komin og eg mátti taka upptøkuroyndirnar til annan flokk. Abbarnir førdu meg til bygdina, teir mæltu sær til hjá húsavørðinum at halda eyga við mær, við læraranum, sum eg hevði havt í seinna og hjá læraranum í próvtøkunevndini. Tey førdu til øll til gávuna av eggum fyri at fáa mína tryggu tilboð. Eg hevði

ongantíð havt kontaktir við tey fólkin, flokksstovan hevði fleiri tveir -setur træbenkur við camaai. Hjá mær vóru fleiri gentur, sum stuðlaðu viðgerðarroyndunum. Tey fingtu meg at loysa viðbótir og frádráttir til talvuna. Bæði camaai og talvurin vóru ein absolutt nýggjleiki fyri meg. Eg skalv sum eitt blað av ótta og vanvirði, eg visti ikki, hvussu eg skuldi loysa virkseimið, tí omma Antonia hevði lært meg bara at skriva tøluni frá einum til tíggju. Tey bóðu meg síðani skriva eitt orðatak á fartelduna, eitt sindur av tanka, men eg visti ikki, hvønn veg eg skuldi byrja. Eftir tey ruðuleikanum fylgdi húsavørðurin mær heima. Omma spurdi hana, hvussu royndin hevði gingið og húsavørðurin svaraði, at hann ikki hevði gingið serliga væl, men at endaligi dómurin var upp til lærararnar.

Tað undrar, at úrslitið var positivt og eg varð innlagdur at ganga í øðrum flokki: Eg var til reiðar at ganga í skúla, men trupulleikin við fyrriklæðinum kom upp. Michele frændi fyrri dagurin var farin í handilin og keypti eitt rýming av svørtum tógvi. Omma Antonia yvir ein dag gjørði mína uniform. Fyri at keypa mappuna var neyðugt við meira peningi. Abbarnir høvdu pengar men teir høvdu fasta neglið av uppsparing so hann, tey hettu, tók inn og gjørði meg til eina krossviðarmappu við vindeygaklipp. Teir keyptu heldur ikki eingongd pennin. Abbin bygdi ein við einum tunnum træstykki á, hvørs endar ein nib varð rættaður. Tær báðar notubøkurnar og blýanturin kundu ikki surrogera tær og máttu keypa tær við valdi. Fyrsta oktober av tí 1942 fylgdi omman meg í skúla. Áðrenn hon var farin av podestà at biðja um føðsluváttan sum skúlin kravdi tí eg var úti sjálvandi. Lærarin var fullur av vælvild og bjóðaði mær vælkomnum við samkenslu, men eg var bangin fyri henni kanska tí í staðin fyri rætta armin hevði hann eina gummiprotosu orsakað av einum vanlukkuutilburði, sum hendi sum barn í pastaverksmiðjuni hjá pápa sínum. Eg fekk eitt pláss í fyrstu benkunum. Míni nýggju fylgjarar, sum ikki høvdu sæð meg árið fyri, forvitnir av míni nærveru, teirra millum mumlaðu: - men har eru ievi caùsa sicca -sicca? - (Hvør er henda tunna magn gentan?). Eg var sera

ræðsluslugin og eg skammaðist, eg kundi ekki lata munnin upp og eg svaraði ekki eingöngu teimum spurningunum, sum lærarin kærlega spurdi meg.

Eg var ein ólovatísk genta og hevði ekki dirvið at biðja um at kunna fara út at pissa, og einaferð gjörði eg tað á mær. So tá eg kom heim fylti omma meg við tunnu tí hann skuldi vaska kjólan hjá mær sum ekki hevði turkað í tíð til dagin eftir. Dagarnir gingu og hvørja ferð røkkur tað sama. Lærarin kom á miðjudagin mitt á degnum, hann sendi meg á wc, men onkuntíð gloymdi hann hann og eg gjörði tað aftur á meg. Fylgjararnir ignoreraðu meg og sluppu undan mær sum um eg var plágaður og teir royndu ekki eisini at fáa vinir við meg.

Millum teirra kendu tey hvønn annan, tí tey hittust í bygdini, meðan eg mátti ganga næstan ein tíma fyri at koma til hús á bygd og tí hevði eg ongar móguleikar at gerast vinur teirra. Abbarnir komu bert til bygdina sunnudagin at hitta vinir og brúka nakrar happy hours saman við teimum framman fyri eini fløsku av víni. Men mest sum alla tíðina var omma eftir heima fyri at fáa arbeiðsskipanir til mannin. Við seks árum gekk eg tann langa uppábrekku múlalagið. Halvvegis steðgaði eg fyri at savna eitt bukett av violetum, sum vóru umgird av bløðum, fyri at bjóða læraranum.

Eg kom á útstoytskúlan. Eftir middagsleitið kom eg aftur á bygdina saman við teimum deyvandi frinire av cicadunum og av eini brennandi sól, uttan nakrantíð at mæta einari livandi sál.

Eg laust upp i thvi hof og eg var einsamlegur til ad fantasera med mig i thvi utan skyldum stemningi med alsamt alvarlega ommu moti mer. Abbin, liðugur við arbeiðið fór næstan altíð frá kvøldskúlunum og kom heim aftur um náttina fulla fullan. Onkuntíð, meira ljómandi enn vanligt, var tað mist og fór ekki heim. Omma og nakrir grannar fóru at leita eftir tí á miðjari nátt eftir streyminum við ljósinum av lyktunum. Tá teir funnu hann kollapsaðu á jørðini, sannførdu teir hann um at fara aftur.

Meðan kundi eg ekki sameina nakað gott í skúlanum. Eftir fyrsta ársfjórðing býtti lærarin frágreiðingarkortini út, síðani við tekin um bingjuna og tíverri við öllum teimum ófullfíggaðu lærugreinunum: mítt rapportkort var tað mest fátæka í flokkinum. Fyri at eggja ommu míni segði eg við hana, at hini frágreiðingarkortini vóru sum míni og omma næstan tók í. So dag eftir dag tók eg dirvi av mær sjálvum og í flokkinum royndi eg at fáa vinir við nakrar fylgjarar. Eg vildi nærkast teimum, men tey útilokaðu meg frá teirra røðum, kanska tí at eg í teirra eygum var ein fátæk bygdagenti.

Triði kapittul - sandspøl

Í árunum, sum vóru í einsemi í Castangia, gekk tíðin ongantíð, tí tað einasta, sum kundi gerast, var at lurta eftir øllum heilaga degnum, at fuglaflísín og um summarið vóru deyvandi frinire av cicadunum, tá sirokko byrjað varð frá sjónum var insinuerað Á Zig Zag-leiðini í streyminum og seta dalin. Dýrini á bygd vóru míni vinir. So eg brúkti mína tíð uppá at fantasera. Eg gjørði ein heim av mínum egna byrjandi frá teimum figurum, sum sóu út fyri mær í bakgrundini á himlinum ella millum greinarnar á trønum: villdjór, sum tosaðu, riddarar eg setti í kø á Bink av Rocca Salvatesta og so við mínum mínum magiskar kreftir, sum eg fekk tey at falla, eygleiddi eg tey oyðiløgd av ótta. Síðani umskapaði eg Rocca til ein dreka, sum knappliga loysti seg úr fjallinum og flúgvaði upp á ræðsluseyðin fyri øll herferðirnar. Eg umskapaði skýggini, sum gjørdust flúgvandi bátar og ferðaðist á himlinum og hugsaði um at fara út um fjarskotnan sjógv, har mamma og systrar bíðaðu eftir mær. Krekkur, sum komu úr vatninum í streyminum og bólgna, til tær umskapaðust til risastór djór, sum komu fram í streyminum, rótaðu eisini planturnar upp.

Onkuntíð minnst eg óhugnaliga andlitið á ommu míni Antonia. Hon elskaði meg ikki, hon elskaði meg ikki og eg andstyggi hana: Mamma mín hevði latið mær

systur sína men hon lovaði mér eisini, at ein dagin skuldi hon koma at heinta meg: tí kom eg ofta á trøini , eg kannaði sjónarringin, vónandi at Síggja hana koma á bakið á einum hvítum hesti saman við pápa mínum. Í grannabygdunum í San Basilio og Vallancazza vóru menninir allir eftir. Alt tað bleiv bara kvinnur, børn og nøkur gomul fólk. Tey vóru tøgnað bygdir, sum lívið júst nertir við. Tíðin hevði steðgað og fólk hildu, at alt fór at broytast, at ein dagin, eftir kríggið, hevði siðmenningin gjørt sína sigursælu inn í tann svermin av spreittum húsum, deyða og ristilig. Eg hevði viljað havt vinir, at vita, at eg ikki eri einsamøll og slept, at kunna verða vard, vitandi at eg kundi skjól heima hjá hesum ella teimum. Eg hevði ikki eingongd rætt til at siga, at eg var uttan familju, at foreldrini vóru langt á hinum havsins bakka, handan tann endaleysa bláa, at millum meg og tey var har sum eitt høgt og ófatiligt fjall. Í staðin var eg noyddur at liva saman við ommu míni, sum misnýtti meg. Thegar eg hugsaði um tað og eg sá tað var tað irriterandi meg við tí skriðandi og brutalu røddini. Rødd gjørd til at rópa, at rópa, háða og vera forsvar.

Sjálvt djór vóru bangin fyri røddini. Einans við manninum lækkaði hann ryggin og rúmdin á røddini broyttist fullkomiliga umskapandi seg til drekkivørna hjá einum seyði. Omma mín helt, at ein genta ikki var før fyri at skilja, hvat hendir rundan um hana. Ikki bara skilti eg alt, men, umframt, var eg ikki broyttur ella passivur. Tað var ein áhaldandi samanbrestur. Ein óendalig og troyttandi stríð. Av og á hugsaði eg um framtíðina: hon gomul og óhjálpin, eg ung og sterk, men hóast alt hevði eg ikki viðgjørt hana illa, var tað ikki ein partur av mínari náttúru.

Onkuntíð nærkaðist eg ánni har eg fann fólkini, sum fóru at vaska klæðini, at gera lima, tað vil siga, at tey vaskaðu lakini og klæðini settu alt fyrst við øskuni. Ella tá, eftir tíðarskeiðið við klippingini, komu tey at vaska seyðaull og turkaðu hana í sólini til at hvíta hana og síðani brúka hana til at fylla madrassurnar á rúmunum. Eg fór at savna flakirnar, sum vóru eftir millum steinarnar á strondini og við teimum klæddi eg mína plásturdukku. Tá eg ikki visti, hvat eg skuldi gera, fór eg at lyfta steinarnar á riva del streyminum í leitan eftir rækjum, við førleika krógvaði eg teir

við fingrunum yvir hǫvðinum, fyri at forða fingrunum við klógvunum. Eg kom við teimum heim og um kvøldið tá omman tendraði eldin steikti teir og át tey: fyri meg var tað ein serligur døgurði. Onkuntíð í staðin fyri krabbarnar, so skjótt steinurin reisti, spiltu teir upp, við einum loddrættum lopi, smáum ræðsluslignum froskum, sum fekk meg at hoppa frá ótta. Eg helt ad teir vaeru minir playfelagar og stundum hraeddi eg enn harmur ad turfa eftir ad lata teir vera i myrkri i myrkri i allt kvoldid. Thegar eg turfti heim aftur um kvoldid hringdi eg a abbinni Michele ad nota ekko sem var skapad i dalinum. Onkuntíð um summarið tá tað var Scardino-familjan, sum búði í einum húsi hægri í dalinum, fór eg at finna tey. Eg spældi við Mimma sum var tann minsti av beigggjunum.

Pippo bygdi okkum stólar og borð til dukkur. Eins og tað var deiligt at brúka nakrar tímar í felag. Um morgunin ringdu teir til mín, tá ið teir fóru til hina megin áanna at taka mjólk. Teir hǫvdu spannina at fylla, "hugtak" var nøgd við at síggja hana mjólka. Micca í Cappellea er miskunnarleyst og bjóðaði mær eitt hálv glas. Í ommuhúsinum sást mjólkin tvær ferðir um árið: tá ið hann gjørði keksirnar og á páskum, tá hann gjørði dúgvurnar við tí litta egginum av annellini. Tá mjólkin kókaði datt eg upp til tað seinasta. Í bygdarhúsinum í bygdarhúsinum var rúm av abbanum, um tú kundi kalla tað rúmið, við øksunum, sum vóru settir á tvær jarngrashoppar við strádýnu, tí tann hjá Crine hevði latið hana í Novara. Eg mátti sova í einum strái við eini gamlari hernaðarteppi omanfyri, smurt og slitið. Eg fór í song við einum tógvtróggju, sum eg eisini bar um dagin uttan trussur. Tað ber ikki til at lýsa kuldan, sum pativa hvørt kvøld. Tá tað regnaði, var neyðugt við ílætum fyri at savna vatnið, sum gjøgnumgingi takið. Um eg um náttina hevði brúk fyri at pissa, mátti eg fara úr húsinum og gera tað tætt við stigið. Um eg ikki varnaðist, tí eg droymdi, og eg gjørði tað í stráinum, um morgunin tók eg eisini eina tunnu av tunnu. Omma Antonia fór eisini at sova við somu tróggju, sum hann brúkti um dagin, meðan Michele frændi ansaði eftir, at mamma hansara hevði gjørt tað.

Søvnhátiðarhaldið fór fram eftir vanliga ritualinum: fyrst skuldi eg sova, so var tað upp til ommuna, síðani tók abbin av buksunum og linjunum. Við teirri heldur breiðu troyggjuni, sum førði um dagin, fór hann í songina, sløkti oljulumè sett á eitt borð móti vegginum. Eg, sum var illgrunasamur, gjørði sum um ikki at hyggja at ørkymlaðum: tá hann lækkaði fyri at sløkkja eldin, sum eg sá framsýndan á vegginum, sum ein kinesiskur skuggi, hansara form við Din-Don, sum dinglaði. - Ó hvat fyri eitt lekkurt frískt! - segði hann, tí alt tað vínið, hann hevði drukkið, gav honum so heitt. Við síðuna av songini vóru tvær hoyrnarlyklur, tað vil siga tvær stórar reyðkurvar har teir hildu turkaðar fikur. Teir klæddu teir við skitnum og smurdum klumpum og á seinni vóru reinu undirklæðini hjá abbanum. I kistu í næstum songi a mer song helt teir braud og sjal sem umhverfdi mig um hofudid thegar eg for i skolann um veturinn, undirklæðir minar og teir af mostur. Eg brúkti tey bert sunnudagin, tá vit fóru til messuna í Novara. Abbarnir søgdu, at á bygd var ikki neyðugt at seta teir, tí vit fóru at eta tær óneyðugt.

Í januar drupu teir svínið. Teir gjørdu nakrar pylsur og saltaðar feitt. Í einum terrakotta potti, sum varð doypur í larðin, vórðu kókaðu fótturnar hildnar. Vanliga nýttu tey í mai við frískum breiðum bønnum, tí tær kundu ikki siðvenjulina etast áður. Einaferð, tað var apríl, spurdi eg ommuna, tí eg var sera svangur og eg visti ikki hvat eg skuldi eta við breyði. Omma fór at rópa við at siga, at eg var ør. Ein dagin, meðan eg kom aftur úr skúlanum, hitti eg Ophelia eftir múlalagi saman við systri. Teir vóru einkjur av mammu og vóru komnir aftur við pápa úr Fraklandi.

Teir vóru nógv meira bleikir enn eg, eg var syrgjandi og eg segði við teir: Eg kom inn har eg búgvi, í hesum tímanum er omma mín úti at taka vatn, í ovnum er ein pottur við mati, taka tað, fóðra men gera ikki siga nakað Eingin.- Tey takkaðu mær og skumpaðu úr hungursneyðini tey fylgdu mínum ráðum uttan at ivast. Í mai tá ommurnar høvdu steikt bønirnar, fóru teir at fáa svínakjøtfótturnar og í staðin funnu teir bara pottin við feittinum: sjálvandi hildu eg verið í nógvum dagar teir herjaðu

ímóti mér fyri at fáa tað at gjalda. Ta ferðina føldi eg meg sera stoltan, tí fyri fyrstu ferð hevði eg ta hugnaligu kensluna av at hava vunnið ein stóran bardaga móti teirra arvarice. Vegna manglandi reinførisloppur ráddu óróðar um alt húsið. Um náttina slógu teir hálsin á mér og omma smurdu meg hvørt kvøld við olivenolju fyri at forða fyri, at loppurnar súgvaðu blóðið. Um morgunin hevði eg tann hálsin, sum tyktist málaður. Eins og omma hevði eg eisini lús, ikki havi vant at vaska høvdið. Hinvegin gjørði omman hárið krullað og fyri at halda teimum í foldini smurdi tað tey við vatni og sukuri.

Mín floksfelagar vóru harafturímóti altíð reinir. Ikki eingongd tann fátækasti av teimum var skitið sum eg. Lærarin stuðlaði eisini undir arbeiðinum við marginalisering, sum hongdi meg burtur frá øllum í seinasta beinkinum. Kroppurin hjá mér var óbeskriviligur. Teir vaskaðu meg í ána eina ferð um árið, í sambandi við Ferragosto-veitsluna, tað týðningarmesta í bygdini. Einaferð meðan eg hugsaði um mammu mína, var eg umleið sjeý ára gamal, eg dettur í kókandi øskuna hjá brasierinum. Eg brendi høggru hond mína og omma tók meg ikki til læknan, men hvønn dag medisineraði hann meg við urtum. Eg hevði tvær kúlur líknandi tveimum lundaeggum, rópti eg úr óndskapi hon ongantíð rørdi seg. Eg virkaði gnagaður av músunum.

Eg havi eitt undur grøtt eftir nakrar mánaðir og eg haldi enn mítt merki. Í skúlatíðini, meðan eg ein sunnudag var á svalanum, spurdi ein genta, sum fór niður, meg, um eg vildi fara við henni til undirvísingina av katekismuni hjá frúgvuni Vincenzina. Eg visti ikki, hvat tað var, tí omma førði meg til messu bert í sambandi við týðningarmestu høgtíðina, eg skilti ikki, hvat ætlaði at fara í kirkjuna. Framman fyri húsinum hjá okkum búði ein prestur, Buemi pápi, men eg hitti hann sera fáar ferðir og hugdi treyðugt at honum. Mosturin endurtók meg upp í kvalma: - um tann presturin sigur við hann, at hann fer at skera málið -. Tó spurdi eg og óvæntað loyvi til at taka katekismuslæru. Eg fann meg beinanvegin væl í tí umhvørvinum. Unga daman gav mér ein bókling og eitt blað. Eg føldi ómetaliga góða gleði við at hoyra

um Jesus. Eg tosaði um tað heima og tey svaraðu, at eg enn var ov lítil. Eg svaraði, løgið, at allir bólkarnir í bólkinum skuldu gera tað. Í veruleikanum vóru tey longu skapt, tó vóru frúgvín og eg avtalað og vit loystu dagfestingina við prestin í San Nicola: Corpus Domini.

Trupulleikin við hvíta kjólanum kom upp, men onkur upplýsti ommuna, at nonnurnar leigaðu hann. Tann langi -bíðaði dagurin kom: um morgunin fylgdi hann mær til kirkjuna Digiuna. Hann helt, at tað vóru hinar genturnar, tí hon hevði ongantíð tikið stig til at fáa samband við damuna í katekismuni. Eg varnaðist, at eg var einsamøll, helt hann fast við meg: - Buggy, óhøviskur -. Lærari mín við øðrum fólki var eisini á messu tann morgunin. Summar kvinnur leggja hana fram ró. Presturin kom og tók meg við hondini førði meg til sakristin fyri játtanina. Hann segði mær vøkur orð, sum eg ongantíð hevði hoyrt áður. Eg hevði tykst at flúgva í paradísi og eg segði millum meg: - tað er ikki rætt, at prestar skera málið, sanniliga vita teir, hvussu teir skilja líðingina hjá einum barni -. Um eg kundi hevði eg umfevnað hann og kyst hann við gleði.

Hann fekk meg at spæla fimm Ave Maria til Penance og eg fór aftur til staðin. Beinavegin spurdi mostur mín meg, hvat eg hevði sagt við prestin, at hann skuldi vera so nógv har, og eg: - unga daman lærði meg, at játtanin er loynilig -. - Jú, men fyrstu ferð tú skalt siga mær - helt Arpia fast við. Einki at gera. Har var massa, samkoma og við útgongdina noyddu tey meg at kyssa hondina á abbin og at siga: - Vossia signi meg -. Eg byrjaði frá abbanum, altíð sama setning, síðani fór eg runt í øllum teimum avvarðandi. Gaetana omma gav mær ein bóking. Eg var svong, men eingin bjóðaði mær at eta. Vanliga, eftir hátíðarhaldið, var siðvenja at fara til barrina at taka granita við keksunum, men tær vórðu tiknar úr sparimaniini: á middegi ótu vit ein tallerk av pasta og seinnapartin fóru vit til myndamannin tí at avvarðandi mæltu til at senda eina Mynd til mammu.

Eg hevði klárað seinna flokkin, og varð fluttur upp við sera lágum atkvøðum. Tað árið máttu vit vera á bygd alt summarið. Eg eri ímóti: - í øllum førum sunnudagin skal eg til messu og finna abban, sum er einsamallur -. Hann var ein sera góður maður, sjúkur við astma. Dóttirin vanrøkti hann, eitt sindur fyri vanrøkt, eitt sindur tí tey eru treytað av manninum, altíð ill við grannarnar, tey avvarðandi og pápan -í - lóg.

Eg tok línid til ad vaska og eg kom við tí til ommuna á tí dulda av Micherillo annars vóru teir trupulleikar. Hann kendi ikki kærleika sjálvt fyri pápa sín: ein dagin kom hálv systkin hansara til Kastrangia at ávara um, at hann var deyður. "Um tú ikki fert avstað, so tekur tú teg til Cauci at grøða (sparing í rumpan) segði við hana.

Tá veitslan var í bygdini, fingur komponentarnir í tónleikabólkinum bjóðað "harða stykkið", ein ísur so kravdur fyri sín serliga konsistens. Michele frændi, hann skilti ongantíð, um honum ikki dámdi tað ella tí skumpaði til eina óvanliga bending av gávumildni, og sá meg fara framvið, kallaði hann meg: "Concettina, kom og fá ís". Og so nýtti eg høvið at smakka, í teimum sjáldsomu høpunum, okkurt gott.

Fyri tíð síðani minti Dr. Cosenino Di Baceno meg á eina detalju, sum hevði verið burtur í minninum. Meðan tónleikabólkurin spældi børnini í gøtunum í býnum royndi at melda seg til skruðgonguna. Men fyri at rættvísgera teirra nærveru var neyðugt at "vita" ein komponent. Fyri at prógva tað, helt tú hond í lummanum á jakkanum hjá honum. Eg fylgdi abba mínum Michele á henda hátt, meðan Gianni Cosenno, sonur ein fólkaskúla- og einkjulærara hjá pápa, helt hondina í høvðinum á leiðaranum.

Mitt í krígunum í Novara fóru nakrar bumbur at falla. Øll runnu avstað og sum kunningar tóku friðskjól í Castangia við okkum. Fyri meg var tað ein veitsla tí eg kundi vera í felag. Av og á føldi hann floytuna á splintrunum. Tragisku tíðindini hjá soninum hjá eigaranum av Orlando-køkuhandlinum, sum ein bumba hevur slitið, komu eisini. Mamman í Domodossola, í barnsburðarstöðu fyri fjórðu ferð, var einsamøll við Rosa og Antonietta. Pápi mín hevði verið kallaður aftur til Sicilia fyri at gera markið. Nakrar mánaðir eftir fráferðina visti hann, at mamma hansara hevði føtt eina lítla gentu, sum æt Emmu, og at hann fekk møguleikan at koma heim aftur, tí undantakið varð væntað við fyra børnum.

Tíverri kom hann til Domossisola fann eitt beiskt yvirraskils: Emma var upplatin at liva eftir 12 døgum. Tveir dagar seinni mátti hann venda aftur til fremstu røð. Nakrar mánaðir seinni - var tað tíðarskeiðið við óvissu og óstabiliteti eftir 8. september - megnaði hann at sleppa undan hertænastu og kom aftur til Novara og bíðaði eftir, at kríggið endaði við at røkka mammuni. Hann læt upp ein lítlan skómakarahandil. Hvønn dag fór eg at síggja hann. Timid en shrewd fyrr aldurin sem eg atti eg hafa intuitionina sem pabbi for ad sofa med giftari konu en med hernanum manni. Ein dagin fór eg inn á kassan á klintrinum á Piazza Bertolami. Persónurin í handlinum við síðuna av honum prátaði við pápa. Eg skundaði mær við indeksinum og miðlinum miðaði eftir at fáa pápa mín at fáa mammuna sum týddi

mammuna. Grannin megnaði at taka meg, meðan pápi mín við einum smíli segði við meg "gjörði tína fyrirþoku". Í '44 varð eitt brúnt barn fœtt, krullað sum hann...

Í Badiaivecchia gjördist abbi hjá faðirinum sjúkur av magakrabba. Eg fekk loyvi frá ommuni at fara at síggja hann. Eg fór ofta avstað úr Castangia og eg fór eftir strekkinum eftir ánni. Eg minnst hann í songini, friðarligur. Omman var enn upptikin av handlinum og kundi víga lítla tíð til hansara. Hann legði ein olivensprig í hondina at veiða flugurnar, men hann versnaði og hevði ikki longur styrkina og eg veiddi tær. Tann 2. november 1944 sum 66 ára gamal fleyg hann til paradís. Pápi var enn á Sicilia. Ommurnar luttóku eisini í jarðarferðini.

Av og á fekk eg okkurt mammubræv. Í '45 kom pápi aftur til Domodossola og beiggi mín Giuseppe varð fœddur í '46.

Fjórða kapittul - olja, spurvavev og ilt eyga

Stríðið herjaði um allan heim, samskiptið var trupult og vit fingum ekki longur mammu mammuna. Til alla lukku hevði pápin verið kallaður aftur til Sicilia í Bersaglieri kroppinum og tá hann hevði nakrar dagar av frælsi kom hann at síggja meg. Vegna kríggið vóru nógv fólk á bygd. Tey forfluttu fólkinum steðgaðu vanliga í fimtan dagar, men so í bygdini var vandin fyri bumbuspreingingunum og tey vildu helst vera verandi á bygd alt árið.

Av og á tók eg friðskjól hjá teimum fólkunum. Har var ein familja við fýra børnum altíð í góðum lag, meðan tey manglaðu matin. Eg sa gridu a abbar sem aettu margar turrar fikur og teir gafu ekki neinur: Eg tok nice aga a thvi og leynilega kom eg með teim. Eitt sindur av fava bønnum góvu mær til morgunmat Eg spardi tær fyri teimum. Sjálvt hart breyð: ein skiva, sum mostur mín setti meg í lumman áðrenn eg fór í skúla, býtti eg tað við tey børnini og afturfyri góvu tey mær nøkur lak at skriva á, tey fingum meg at spæla á sveiggjinum og eitt teirra bygdi tað leikutoy , stólar og rúm til dukkur, sum ætlaðu mær og lítlu systur hansara, meðan eldra systirin gjørði okkum plásturdukkur.

Onkuntíð hendi tað, at eg fór niðan í ána, har kvinnurnar í umhvørvinum fóru at vaska klæðini við øskuni, og eg var eftir at hyggja við undran av eldinum á at hita vatnið í einum innihaldsríkum ílati, sum varð reist við tveimum stórum steinum. Eg

sá ongantíð hesar rakstur fyri at gera ommuna. Hann vaskaði næstan ongantíð ella fór til ána, tá eingin var, sum ikki vísti seg at vísa síni smurdu og sera skitnu klæðir.

Aðrar tíðir eygleiddi eg kvinnur, sum í tveir ella tríggjar dagar spjaða línadúkin vovið heima. Teir bleytu tað og gjørdu hana turra í brennandi sólini, sum fór fram, til hon gjørdist hvít. Omma kallaði meg altíð heim men eg lætst ikki at hoyra. Í kríggi var dóttirin -í -lóg eisini afturkomin úr Torino við gentu. Av virðing fyri Salvatore, stjúksonin, varð hon viðfarin sum ein drotning. Tá vóru teir verandi í bygdini og til høvið dróg omman út parfumeraða sápunu, seingjarklæðini, turr rættir, borðdúk og serviettar fyri at gera eitt gott inntrykk. Í staðin varð eg viðfarin sum ein tænari, at senda meg at gera provisjónirnar og fáa vatn úr kelduni, tí at senda gestin var ein vanæra.

Jólini komu og, sambært norðara siðvenju, hevði brúðurin um morgunin eina lekkra gávu frá barninum Jesusi til barnið: ein lekkur tænasta við pottum og dukkuskálum. Eg gleddist fyri henni, men um somu tíma risti eg av vreiði, san t)eir hlutir aldrei hendi. Eg gjørdist veikari og veikari. Har var druvur men vei at eta tað: tú mátti klemma tað fyri vín. Bert tann, sum varð stolin frá grannunum, kundi etast. Hasselnøturnar vóru savnaðar men at selja tær. Eg át nøkur av teimum í loyndum sum íkornar í skóginum. Abbarnir keyptu mjólkina bara á jólum og páskum til ad gera keksin og eg var skimmed hana med teskeið meðan eg kókaði. Omma gjørdi sjáldan eggid til oksaeygað. Eg vónaði ofta, at hon fór at steikja tað: - Latið okkum leggja tað burtur, so tá vit hava eitt sindur av og eggjastokkinum (hon var ein ungur maður úr Messina, sum vendi sær á bygd at savna egg, sum gjørdu, at tey fara fram fyri frískum) vit selja tey og taka pengarnar -. Hann savnaði eggini í tveir mánaðir og seldi síðani tey.

Messina, sum keypti eggini, funnu helst ein høsnaunga í hondini. Fikurnar skuldu veiðast, bara onkur kundi eta, hinir lótu teir turka í sólini fyri at selja teir ella halda

teir um veturinn. Í október um kvöldið voru vakrar kastanøtur gjórdar. Onkur skelvaði abbin eftir teir lótu teir á borðinum á kamarinum (ikki á plátuni men á knöttinum smurdur av oljuni, sum lyfti upp frá ljósinum) og um morgunin, tá hann fór upp á fýra at fara til arbeiðis hann vaknaði meg upp og at fara úr kastanjum segði við meg: "Fá morgunmat". Eg lýddi og át tey fyri hungursneyð, men tey vistu um olju og gjórdu mær neyvan búkpínuna. Abbin rósti sær av: - Eg elski ommudóttur mína, eg fyrireikar enntá kastanjurnar, tá tað enn er seint um náttina -. Í veruleikanum hevði abbin hatur í eygunum. Av og á voru teir gulir, eldreyðir, tá ið hann fór at vreiða: sjálvt um tey smáu, tey eyguni herjaðu á andlitið. Teir voru smáir og djúpir sum smá hol, sum eg hati, sum koma úr. Meðan sigraði dysenteriið og ormarnir. Omma gav mær av og á eina teskeið av olju. Hetta heldur ormunum burtur, mumlaði fyri at sannføra seg sjálva... so byrjaði hon við "IOritu": - Mazzai ein vermu gruxu quennu pagana, ùa u mazzu sum sugnu alt kristin. O Luridì Senena, ella týsdagssenu, O Mercuridì Senena, O Giuviduì Senu, ella Vinardì Senena, ella Sabutu Sentu, Matteia du Jurnu av páskum u Viermu Stradudu ein Tierra Casca.-

(Eg drap ein fittan orm, tá eg var heidningur og nú drepi eg hann, sum eg eri kristin. Halsá mánadagin, Heilaga týsdagin, Heilaga mikudag, Heilaga hósdag, Heilaga fríggjadag, Heilaga Fríggjadag, Heilaga Fríggjadag, Heilaga Leygardagin, um morgnin eftir páskirnar Stormed Verme fellur á jørðina).

Eg veit ikki, hvussu eg var førur fyri at yvirliva.

Her lata vit upp eina parentes.

Eftir nógv ár tók búkpínan í meg. Eg fór at gera strálurnar við maskinum so stórum sum einum kamari. Tei góvu mær hvítan barnamat fyri at skilja, um tað var nakað sár. Tíverri sást einki. Radiologurin segði seg vera gastritis og gav mær nakað

av palliativum fyri at minka um pínuna. Eg kom til tað stigið, at eg ikki kundi melta eina msk av vatni. Eg var umleið fimmti ár. Paolo, vinur hjá Armando di Piacenza, legði upp til at føra meg til ein serlækna. Hann kom eisini úr Dr. Mazzeo. Gastroskopitólið kundi ikki koma inn í hálsin. "Eg veit ikki, hvussu eg skal bjarga hesi kvinnuni," segði læknin, "stólurin er stongdur". Øll fólkin, sum gjørdu gastroskopi, komu úr kamarinum við fótunum. Eg í børu við Flebo. Læknin ávísti mær eina sterka røkt í tveir mánaðir. Tá eg sendi ljóðførið aftur, fór hann enn ikki framvið. Enn ein enn sterkari viðgerð í trýggjar mánaðir.

Fimm mánaðir seinni fór fyrsta vitjanin at breyta ígjøgnum pylorus. "Undur!" segði Dr. Mazzeo. Flytið rørið, gjørði hann meg nógvar spurningar fyri at skilja, um tað var ein viðføddur ella elvdi til ting. Eg byrjaði at gráta: "Tað verður kanska oljan, sum Zizi gav mær av og á fyri ormarnar". Læknin legði hendurnar í hárið: "Olja? Og ert tú enn á lívi!". Halda fram við røktini av og á endurtók eg gastroskopi.

Takk til Dr. Mazzeo sum bjargaði mínum lívi nú eftir ár kann eg njóta mat við eini onkrum innihaldsmedisin.

Tá onkur ringdi til hana av svalanum, varð omma hildin høvðinum, sum vendi teimum. Teir ráddu henni síðani til at taka eitt glas av fastandi Ferrochino. Hon sannførði mannin um at keypa hann og um morgunin gav hann mær eitt glas.

Í tí húsinum ráddi harumframt pátrúgvinn eisini. Abbin hevði altíð høvuðpínu fyri vínið, hann sendi niður, men sambært honum var orsökkin til, at onkur var óndur eyga. Konan skuldi avtaka tað upp: hon tók ein tallerk við vatni, koyrði salt og ein dropa av olju og so byrjaði hon við Pricyntu til høvuðpínuna: - Ogliu Biridittu, Ogliu Santissimu, ruskta sta hús og Scaccia Stud Marocchiu, Ogliu Biridito Fattori Fattori og Scaccia Stim Mammucca... (Vælsigna olja, Heilaga Olju Mosta Skriva

hetta húsið og koyrir hetta illa eygað, vælsignaða oljan gjörði sterkan og eltir hendan djevulin...).

Hesin vælsignaði oljudálkin, sum víðkaðist, burturbeindur, eftir teirra trúgv, tí ónda eyganum. Stutt eftir tað vatnið varð stroytt við teimum fyra hornunum á kamarinum og høvuðpínan fór til hansara.

Fyri at viðgera oljuskaðar vóru kobwebs knýtt at hvørjum øðrum, og eitt kjøtstykki til at gera seyðin. Tann ræðuligu blandingin var, fyri tey, ófeilbar! Um morgunin góvu teir mær eitt glas av vatni við Magnesia. Eftir eina løtu alt risti mátti eg út í kuldan at leysa meg. Tá eg kom fyri meg aftur sendi eg meg frá eini kvinnu, sum spældi galdur: við einum tráði mátaði hon meg frá høvdi til tá og við tí sama horisontalu armunum. Eitt stykki manglaði, hann wallaði deyðan fyri tað árið.

Sjálvt um ommurnar í teirra leið høvdu trúgv á Gud, í halgimennunum, í Madonna. Á hvørjum ári 8. september fóru teir til gongu til Tindari, á halgidóminum, sum varð vígt til svarta Madonna, sum var fjarskotið av landinum umleið fjøruti kilometrar. Longu frá fimm ára aldri mátti eg gera ta umvendingina.

Í sambandi við pílagraímsferðirnar til Halgidómin á Tindari dagin fyri, gjörði omma merkið (sliparar) av klumpum. Abbin fór stundisliga at veiða og tók heim eina ella tvær villar kaninir at gera mat. Fyri at gera eitt gott inntrykk, fyrireikaði omma eisini tey fyltu aubergines. Hann speglaði seg og ruddaði andlitið við einum stykki. Síðani var sangurin "har Zazà er, mín vakurleiki" í móda, sum eg venji meg við at kalla hana "Zizi".

Vit byrjaðu til Tindari um ellivu um kvøldið fyri at koma at lýsa. Troyttur og troyttur til mína broytiligheit spurdi eg nógvar ferðir eitt sindur av feskvatni, men teir keyptu tað ikki av básum sum øll hini troyttu fólkin: tey hala eina keldu, sum liggur í kirkjuni, sum heitt vatnið kom upp, sum Hann ikki stuðlaði til at bøta um arsuruna. Sambært siðvenjuni, kikærtturnar, bønirnar og kanellinin keyptu, so fór tað til messuna, bóðu til Mainuzza og við útgongdina hittu vit medbygdarfólkið og míni

faðirskyld. Um middagsleitið fóru vit at eta undir oliventrøunum í umhvørvinum. Synd at eg var so troyttur, tann dagurin faktiskt var altíð appetittvekjandi matur til at gera eitt gott inntrykk framman fyri vinum. Døgurðin var ein villur kanin bakað í ovnum, at abbin er neyvan eitt par av kvøldum áðrenn hann fór at veiða, aubergines og fyltar pipar, druvur og heimagjördar keksir. At venda aftur til vinir tók eitt amboð: bilin ella hesturin -teknaðir vognar. Eg hugdi eftir, segði longu frá at ganga aftur. Bara um tað var ein abbin kundi eg ráð til at fara á hestbaki, annars vóru teir pína.

Kapittul fimting - Uglurnar

Eisini um átrúnaðarevnið, at vera abbin skrásettur í brøðrasamkomu, høvdu tey skyldu at játta og samskifta á pálmásunnudag í kirkjuni í San Giorgio. Hátíðarhaldið fór fram klokkan fimm um morgunin, presturin fyrstu ferð játtaði allar menn í einum kapelli, síðani byrjaði hann móti játtanini hjá kvinnum.

Tá hann nerti við ommu sína, sum var í einum stórum svørtum sjali, var hann í klæðinum nærhendis ristini fyri at dekkja seg so nógv sum gjørligt: tað sá út til, at hann skuldi gera kamille innát. Hann játtaði og so: ”Nú er tað upp til tín - segði hann við meg. Sjálvt um eg vildi gera játtan í árinum, so kundi eg ikki. Omma átalaði meg: - Tú nýtist ikki at gera spott av Harranum, nokk einaferð um árið, annars ert tú ikki verður at taka vertin, tí tú kanst eisini synda við eygunum -.

Móti níggju Heilaga messu, Kommunióin og beinanvegin heima. Sum vanligt var abbin av fánýtis orsøkum ristaður, nervøsa hostanum kom til hennara. Ólýsandi senur hendu: um tann dagin ein mátti vera neyðugur onkursvegna, so kundi tað ikki spýta, annars varð Harrin kastaður úr munninum. Um tað við vanlukku hendi, so tók hann lokið á krukuni, spýtti inn og varð endurspeglaður vætuna við vatni og sukuri. Til Heilaga Viku, vóru vit verandi í bygdini enntá um náttina at vera við til kvøldprædikurnar, sum munkurin helt. Hósdagar vórðu dúgvurnar tilgjørdar, ein kekspasta í ymiskum sniðum við kókaðum harðum -kókaðum eggum við vatni og anellini, eitrandi litumevni. Morgunin um morgunin vitjaði Digiuni allar prýddu

hveiti-spírurnar, síðani vóru trý bløð av nafella (medisinskum grasi við sera intensum parfumu) svølgd) sum tryggjaði trivnaðin gjøgnum árið.

Um dagin mátti hann arbeiða fyri at sleppa undan at særa tann krossfesta Jesus, um hann kókaði nálastingið, um hann sá seg sjálvan var vandi fyri at særa kroppin o.s.fr. Fyri tann dagin, sum eg kombineraði, tók eg ikki eingongd tunnurnar, annars græt Jesus. Á teimum ellivu leygardagin var Friðar- og uppreisnarmessa. Øll børnini førdu dúgvurnar at taka ímóti vælsignilsi prestsins og eta tað síðani. Eg havi ongantíð kunnað tikið burtur ta nøgðsemi tí eg mátti halda mína dúgvu við tveimum eggum til skúlaferðina sum varð skipað týsdagin eftir páskir. Eg mátti bjóða læraranum tað. Ólavsøkudag keyptu tey mær eitt flogfar við øgiligum pasta, tað minsta at ikki brúka ov nógv. Abbin var so nógv at skína skógvarnar við pannusótini, sum myndaðist á eldinum. Um omma visti, at eitt starv endaði og tey rindaðu tað, so mælti hann mær til: - spyrja abban, um hann kom við pengunum -.

Hon og eg máttu næstan elska hann sum tveir trælir til hann var fluttur og gav tíggju lím til hana og fimm til mín. Mímir pengar kundu ikki brúka teir, tí teir vóru ætlaðir til svínabankan. Einaferð segði eg við ommu ommu, vildi eg spæla lutin. Hon játtaði, tí hon vónaði at vinna. Mín var lygn. Í veruleikanum føldi eg meg eisini skerdan í klædninginum í mun til mínar fylgjarar: teir høvdu skjúrtu, men teimum dámdi ikki ommu og eg var noyddur at hava heil klæðir við. Øll vóru í hvítum bummullarknæsokkum, brúnum ella bláum, eg mátti nøgdist við sokkum, sum hennara appelsinlitu, tint gjørdu, sum kostaði minni enn hinar. Eg kom við teimum yvir knæið, sum er stuðlað av einum elastikki, men størsti trupulleikin er, at teir uttan fót, komu til øklina. Eg tók eitt par av stuttum sokkum omaná við aspekti. Eg hevði longu nóg nógva marginaliserað og eg mátti eisini skilja meg til klæðir. Við teimum fimm lironum hevði eg hugsað um at keypt eitt par av meira ordiligum sokkum, sum eg hevði verið í um morgunin, áðrenn eg fór inn í floksstovuna. Tann dagin var handilin stongdur. Eg kundi ikki fara heim við pengunum, tí omma hevði funnið teir. Eg hugsaði um at goyma tey undir einum steini eftir múlasporinum. Um

nottina regur tad og vera af pappir teir slitudu alveg, eins og eg varnadi morguninn eftir thegar eg for ad reisa teir aftur.

Teir brúktu fimtan dagar og omma spurdi meg, um eg hevði vunnið lutin. Ikki eingongd var eg erlig og eg svaraði ja. Hasir pengarnir komu ongantíð. Heilaga fríggjadagin, undir sknúðgonguni til heiðurs fyri Madonna Addolorata, spurdi lærarin hennara forkláringar. Eg doyði av skomm. Sjálvandi var hon óvitandi um alt, so eg tók tvey slag frá ommu undir hennara álvarsliga eygnabrá. Í skúlanum gekk eg altíð við vilja, men við vánaligum úrslitum. Eingin skilti meg og eg var altíð uppstigaður takkað verið tilmælunum, so mamma var still av, at tey altíð fingi meg at lesa. Eg var bara fínur við kettuni, til ein dagin kom tann fulla abbin aftur úr býnum við trippinum og djórið tók eitt stykki at eta. At taka ein muskett, sum hermenninir hava latið drap hann í opna bygdarlagnum. Fyri meg var tað ein stórir angur.

Um thrshingina fór eg at fata kornini av hveiti og bygg, sum vóru eftir á tíðini hjá grannunum, setti eg tey í ein posa og tók tey til mylluna á ánni hjá frú Tinder. Eg kom síðani við mjølinum til Novara til frænda mammunnar, sum til arbeiðis, at vera einkja við tveimum smáum børnum, um morgunin fór hon at gera ein viði í skóginum og vendi sær á ovnin at fyrireika breyðið til tey sum kom við hennara mjøli við at fáa nakrar pengar og eitt sindur av breyði til børn.

Í september tá fikurin var búgvinn klintraði eg á planturnar og kom aftur tær vælsmakkandi fruktirnar við at leggja tær í rørkurvar, sum hongdu við einum króki á greinunum. Myndirnar vórðu skornar og latnar at turka í sólini á einum canc. Eftir nakrar dagar gjørdust teir turrir. Revsaðar í stórum kurvum vóru át um veturin. Í teimum vøkru tíðarskeiðunum, frú Maria, grannagranni, fyrireikar turkaðu fikurirnar. Eg fór ofta at finna tað. Hann var mamma til mong børn. Ein teirra, Carmelo, var epileptiskur. Av og á varð tað ikki funnið longur. Tann stúra mamma fór at leita eftir honum og eg njóti meg næstan við at fylgja henni.

Tá eg gekk í fimta flokki, hevði lærarin biðið um at ávara foreldrini, sum skuldu bera okkum í biograf um at síggja filmin "Tann lítli Alpine". Abbarnir: "Tú at síggja, at tey skrambul ikki fara". Systkinabarnið hjá prestinum frammanfyri hevði hoyrt: "Tú mást senda hana, eg sá hann ikki eingongd". Síðani fluttu tey og eg kundi fara.

Ein pakki var komin frá mammuni við namminum. Eg hevði ført nakrar av teimum í skúla. Tað var eitt tíðarskeið við hungursneyð og nammið var eisini skert. Systir lærara míns undirvísti á fjórða plássi, meðan eg var á fimta plássi. Hann bað um nammið um eina fátækari gentu enn eg, sum var sjúk og eg fór frá teimum øllum.

Í 1945 kom pápi mín aftur til Domodossola. Eg sá hann aftur í apríl 1946 og við honum var mamma mín og bíðaði eftir einum barni.

At brúka umleið tíggju happy daga saman við foreldrum mínum. Eg fór ofta at finna ommu og abbar, so eg át eftir vild og drakk nógv eygnabrá av ommu, sum seldi tey. At enda vildi mamma taka meg við sær í ovara Italia, men omma altíð falsk og sjálvsøkin, hann sannførði hana um at lata meg frá mær. Eg gekk í fimta flokki, altíð við trupulleikum við mínum broytiligheit. Tíðindini um føðingina av lítlabeiggjanum komu í døgnum. Alt glað, men orsaka um somu tíð græt eg við gleði og pínu. Kanska av hesi orsök stuðlar lærarin mær undir at hava latið munn upp til royndirnar. Tað árið setti landið upp ein part av fimleikahøllini og næstan allir mínir fylgjarar høvdu fyrireikað seg til upptøkuroyndir fyri at fáa atgongd til tað. Fyri meg vóru ongar móguleikar: ommurnar vóru yvirtalaðar um, at bert uglurnar gingu í tí slagnum av skúla. Faktiskt mátti ein eftir at fimleikahøllin var liðug, at fara til Messina til tað meistaraliga. Foreldur míni máttu hugsa um at senda peningin til bøkurnar, tey høvdu ikki gjørt nakra útreiðslu. Eg helt áfram at gráta, tí eg vildi halda fram við lesnaðinum. Teir bjóðaðu mær síðani móguleikan at melda meg til fakliga tvey -ársskeiðið, eitt sera vánaligt slag av miðnámsskúla, sum vardi

tvey ár. Tað fátækasta fór har, í øllum førum góðtók eg. Gingið aftur og fram, morgun og seinnapart møtti eg á skeiðnum. Skúlin var blandaður: teir mest rúgvusmiklu menninar lyftu hendurnar móti leikstjóranum, sum undirvísti í støddfrøði, gjørdu eisini greitt fyri ítalsku og fronsku professarunum. Fyri gentur vóru húsarbeiði og hugtøk av agraria hjá monnum rakt. Í veruleikanum varð einki lært. Mín vinningur var góður at vera feigur og við einum flottum tosti at læra.

Áðrenn skúlaárið endaði, høvdu lærararnir fyrireikað okkum til eitt næstakærleiksleikhús. Eg mátti gera eina útsjónd í latin sum skugnizzzo. Har var kopola hjá abbanum, stuttar shorts manglaðu. Tá eg segði við ommu sína rópti hon: "Tú mulchar at seta Cauzi". Eg havi ikki mist hugin: Eg fór til konu Barbieri Liezza at biðja um skógvarnar hjá soninum á láni. So um kvøldið fyri upplesturin klæddi eg meg sum ein skugnizzzo, millum nógv herðaklapp og vónloysi frá ommunum, sum til høvið vóru til staðar í áhoyrarunum.

Tíverri gingu sjálvst tey bæði árin og eg kláraði skúlan í allar ævir at halda, at eg var so óvitandi sum og meira enn áður.

Kapittul Sesto - Vossia fyrigevur mær

(Ljósið á stjörnunum)

Eg var tólv tía í august kom mamma at síggja meg við pápanum og lítla beiggjanum eg sá fyri fyrstu ferð. At síggja hansara lítla andlit gjørdi meg glaðan og eg minnst tann dagin sum ein av teimum vakrastu í mínum lívi. Foreldur míni vóru avgjørd um at taka meg við sær at fáa meg aftur í skúla, men omma fyri óteljandi ferðina koyrði tey frá hugskotinum: Hann sendi meg at vera ein seymikona við útlitunum fyri at læra handil væl. Og so hendi tað, móti mínum vilja. Foreldur míni fóru avstað og eg vóru verandi á Sicilia sum ein idiotur. Síðani hevði eg ikki meira frið og eg græt altíð í loyndum. Abbarnir søgdu, at mínir høvdu heilt sikkurt ikki elskað meg sum teir, sum hevði uppalað meg sum eina dóttir (dóttur hevði heilt sikkurt gingið framvið mínum somu pínu). Mosturin fór ein dagin frá bestu seymikonu í landinum, har mamma eisini hevði lært, at spyrja meg, um hon hýrði mær. Seymikonan svaraði, at hann hevði longu átta gentur og kundi ikki økja um talið. Dagin eftir at omma hennara kom við eggini fyri at sannføra hana og tað segði við hana: - Eg ummæli um ein mánað, fer ein av lærlingunum kanska avstað til Torino og eitt stað til systkinabarnið er framvegis ókeypis -. Punktell, eftir ein mánað sendi omma mín meg á kanningarstovuna. Unga daman, sum ikki fór upp um ein hálvan metur í hædd, tók ímóti mær: - Okey, eg skal taka teg, tí tú ert pínufullur, eg ímyndi mær, at tú heldur vilt koma til mín, heldur enn at vera á bygd

saman við ommu tíni -. Tað var hann ikki skeivur at halda tað. Dagin eftir klokkan átta innleiðdi eg meg. "Lóstastovuna byrjar at fucka," segði hann - so fert tú at vikna gólvið -. Søgjan fór at lukta meg. Eg byrjaði at rudda, tá eg var førur. Eg var lítil í vøkstri, eg var tólv, men eg vísti átta.

Eg visti ikki, hvussu eg skuldi vaska gólvið: á bygd var tað av steini og í bygdini, har flísarnir vóru, vaskaði omman ongantíð fyri ikki at eta tær. Eg royndi at gera mítt besta, men seymikonan gav mær ryssuna, tí eg hevði ikki vaskað væl. Við níggju komu tey arbeiðsfólkini og fóru at hava áhuga fyri nýggju søkini (barn). Teir hugdu øll eftir mær við samkensluluftini. Eg føldi teirra røður og eg datt úr skýggjunum uttan at vita tað neyðuga lívið í lívinum. Av og á góvu tey mær nøkur arbeiðspláss sum seymikona, ting, sum eg ikki fegin gjørði, altíð beisk fyri ikki at hava kunnað lesnað. Tað var ein positiv síða av degnum: á middegi, ikki at skula aftur á bygdina eg át meg heima, eg breiddi ein serviett á borðið, eg hevði glasið, fløskuna av vatninum og ein rætt. Stutt sagt, fyri at eta eitt stykki av harðum breyði og osti royndi eg smakk at seta borðið sum øll vanlig fólk. Eftir døgurðan fór eg til ein granna sum var níggju ár eldri enn eg og var seymikona. Hon hjálpti til at lata eyguni upp framman fyri míni naivit. Mamman búði hjá henni, ein systir við fílaføtum og einum øðrum virki.

Onkuntíð bjóðaðu tey mær at taka ein tallerk av suppu. Seymikonan bað meg hjálpa henni at gera eina krossstingbrodering til barnaklæðini. Einaferð hevði eg eina sorgblídni og fór úr starvinum í helvt. Eina aðra ferð tók eg øskuna av brasierinum og sá hana eftir trappuni. Tey søgdu: „Hvørja Evu ristar? Ce Pigliaiu u Morbo? At enda skiltu tey meg og fyrigeva mær.

Onkuntíð fór eg upp úr nonnunum á Antonianska barnaheiminum at spæla við einkjur. Eg øvundaði teimum eitt sindur, tí tey livdu sínar dagar í rættlag. Teir ótu við borðinum altíð væl sett, síðani spældu og at enda í etableraðum tíðum teir halgaðu seg til andakt Guds biðjandi. Eg hugsaði: - heppin, tey hava ikki longur

foreldur og enn liva tey væl saman við nonnunum, meðan eg havi foreldur men eg eri noyddur at liva við hesum bjørnunum av ommufólkum -. Uttan teirra vitan, fyri at sleppa undan eini eftirfylgjandi keðiligari avhoyring, fór eg av og á at finna eina faðirliga ommu, sum búði í bygdini. Eg bað hana um pengarnar at senda eitt bræv til Gentori, og bað meg taka meg við.

Í november á hvørjum ári fóru teir meg til Sant'Ugo Fair sum fór fram á Piano Vigna. Á hesum staðnum settu ommur og abbar abbar og abbar upp ein baldakin, har tey gjørdu kjøt og grillaðar pylsur, sum seldu saman við einum góðum glasi av víni. Fyri meg var tað ein móguleiki at vera saman við faðirskyldunum, njóta gott kjøt og drekka eitt litt eygnabragd, hyggja at básunum við sølu av brazier, lyktum, crock pottum, fjórða og bumbaelli.

Dagin eftir fóru vit enn til Badia Vecchia fyri hátíðina hjá Sant'uo, ein messa, ein lítil skrudgonga og aftaná enn í handlinum hjá ommu og abba, sum bjóðaðu mær pylsu, breyð og gaze, hetta tappað av eini fløsku, sum er stongd við einum bóltur við innaru.

Einaferð fyri jól fóru vit í Messina í 3 dagar. Vit svóvu frá einum avvarðandi. Hon var eitt sindur óhugnalig fyri meg: hon segði við ommurnar, sum stjólu eggini frá einum bónda frá marknaðinum. Eg hevði lært til ta katekismus, sum ikki skuldi stolið. Við dótttrini um kvøldið fóru vit til ein harra, sum bygdi figurar. Ommurnar at prógva góvu mær rúmliga nakrar pengar at keypa teir. Á salvaða borðinum í Castangia var eg førur fyri at byggja upp eina føðingarscenu. Við greinum av asparges og onkrum bummullarbogi myndaði eg eina skúra. Um kvøldið njóti eg stemningin av tveimum ljósum, sum vóru skapt við valnøtuskeljum, sum vóru bleytir í olju og einum streingi við síðuna av Jesusbarnið. Sjálvt abbin Michele metti hugskotið og vildi lona mær: "Ntoia, hann trýstir tvær fikur av India", og omma fór at taka teir undir rúmið hjá teimum, har tey vóru varðveitt.

Tá eg steðgaði á at sova í Novara einsamøll, so fór eg í tíðarskeiðnum av jólanovena við grannanum Antonietta til funktiúnina, sum varð hildin klokkan 5 um morgunin í kirkjukirkjuni. Niðast í kirkjuni gav sakristurin teir greiddu stólarnar. Vit tóku tey heimanífrá. Við afturkomnu vitjaðu vit Carolina, vaskikonuna hjá maskinmeistararnum, á arbeiðinum longu um morgunin tíðliga í niðanfyri. Tá var hann longu farin at tekna vatnið við San Francesco kelduna við stórum fjórða, at fylla trætanga. Hann segði: "Caùsi, bíða her, eg fari at síggja, um harrarnir førdu fram nakrar keks í gjárkvøldið, so ger morgunmatur". Hann kom næstan ongantíð tómur aftur -hentur. Eg bjóðaði Antonietta at klintra og tendraði brazier. Tá Carolina ikki fann meira at eta fór eg í køkin at taka eitt stykki av harðum breyði og eitt glas av vatni frá "bumbaello". Til 8 steðgaðu vit á at gera hunangs sent, síðani søgdu vit farvæl: Eg fór á kanningarstovuna, Antonietta hjá honum at hjálpa mammuni at vera einasta dóttirin við 8 brøðrum.

Bara í Novara kendi eg ein bý. Tá eg fór at finna abba Turi ruddaði eg glasið og hann gav mær "til Sna" (tipsið). Eg fór at keypa neglalakkið. Eg keypti eisini upplysaranum til at taka tað burtur, tá eg føldi, at eg skuldi mæta ommunum. Eg brúkti borotalco sum andlitspulvur. Tíverri: ein dagin legði eg hann á andlitið á honum og brúkti mínar trupulleikar, slag og háðingar. "Hvar fanst tú pengarnar til tað skrambul?". Og eg: "Sært tú ikki, at tað er mjøl?". Meðan høvdu grannarnir flutt til eitt annað grannalag. Ein dagin bjóðaðu tey mær at fara í sirkus. "Eg havi ongar pengar..." segði eg. Teir læntu teimum. Seinnapartssiglararnar at njóta sýningina: apur á trapezuni, børn á rossum, fílum, klovnum, tingum ongantíð sædd. Tíverri mátti eg fáa 8 lím.

Nakrar dagar seinni, meðan eg fór til Castangia, í San Salvatore hitti eg mammuna hjá einum skúlafelaga við einum posa fullum av grønmeti, sum bøndurnir keyptu. Hann spurdi meg, um eg kundi fara aftur til bygdina (fyri mentalitetin í tí tíðini royndi hann skomm at fara á torgið við posanum!). Eg játtaði og hugsaði um at savna nakrar pengar upp við tippinum. Hann hevur tíverri stríðst við húsini hjá sær,

hann lönir mér við fyra amerikanskum jarðnötum. Eg missi ekki hugin. Eg fekk lira við at selja ein miðdepil til eina fantina damu. Eg bygdi papp pinocchi við fótum og armum, sum vóru fluttir við einum snøri. Nøkur børn keyptu tey í nøkur fá sent. Eitt annað hugskot: sólbrillur til fátøk børn. Eg leitaði eftir gjøgnumskygdum litríkum nammi av nammi framman fyri stengunum. Við sukurpappíri klipti eg rammuna og eg kundi endurvinna onnur sent. Eftir tveir mánaðir eydnaðist tað mær at lata aftur 8 lím.

Abbin hóast arvaðan aldur, astma og brot, sum hann hevði ført síðani fimm ára aldur, royndi hann at avskepla seg á bygd, tí dóttirin fór næstan ongantíð at vitja hann. Teir báðir mánaðirnir um summarið vóru í lagi, tá dóttirin -í -lóg frá Messina kom: hon vaskaði línið og edrúliga húsið at reinsa tað frá øllum tí, sum hevði savnað sær í árinum.

Tá vit hittu tað segði hann við meg: - Omma tín er ein skomm, tú kanst ikki fáa ein fátækan gamlan mann at líða í sudicume -. Um kvøldið fór eg at boða frá, men mosturin kritiseraði systrina -í -lóg: - tað er ein býur, tað kann hugsa sær, hvat hann vil -. Og eg svaraði: "Hon hevur rætt, eg sá reinsanina, sum hon ger: hon vaskaði enntá við tí sýru, sum urinatorio og kom aftur blank". A thessari timabili gaf eg mer upp slap vegna thessar hluti thad naeti ekki ad tala og eg var laema.

Ein dagin gav abbi mær pengar og eg keypti eina sangbók, sum genturnar á laboratoriiinum tosaðu. Í eina tíð megnaði eg at goyma tað, men eitt kvøldið hevði eg ikki tíð og abbin fór at spotta: - sjálvt hesir ringu svínini, nú eru tit farin at gerast ein ráðandi -. Við teimum orðunum rændi eg hann í andlitið, áðrenn hann gjørði tað. Í andlitinum á mínum uppreistri sá hann okkum ikki longur, hann dróg niður beltið á buksunum og fór at sláa meg harðliga. Eg var umleið trettan og tað var einasta ferðin, hann segði við konu sína: - Eg visti, at ein dama til ovara Italia byrjar, fylgir systkinabarninum til landið og senda tað við henni til foreldrini -. Í teirri løtu føldi eg meg glaðan, gloymdi eg eisini pínurnar av tunnunum, eg hevði tikið, síðani fór

eg at sita á lovsanginum. Myrkrið fór at fara niður, hugsaði eg, meðan skuggarnir av náttini infiltreraðu greinarnar á trøunum og eitt sindur av køldum vindi vóru frá ánni.

Eg hallaði mær á eina valnøt og sovnaði og hugdi at skýggjunum. Eg droymdi nógv, ein svermur av litríkum dreymum. Ein lættur vindur stríddi andlitið. Eg opnadi augun og elskadi undarlega thad stad sem eg hafdi alltaf hatad og eg varnadi fyrir fyrstu ferd med undran sem var lysad bara af ljósini stjornanna. Eg lat meg fara til hesa fráfallsstöðu, eg droymdi um aftur. Eydnan sum ein gátuførur væta kom inn í dropin í mínari lítlu veru. Eg var ikki eitt søtt barn. Føturnir vóru rukkutir, tí teir høvdu gingið á hvassu steinum í streyminum, men allur kroppurin hjá mær, og enntá sálin, vóru nú vanir at andstyggi alt, sum tað kundi tykjast søtt og ømt. Men eg játti, at tann stutti svøvnurin av tí kvøldið var undurfullur og eg fann hann ongantíð aftur. Kanska er tað tí, at eg enn minnst tað. Knappliga legði ein hond seg á økslina á mær, omma Antonia kom og á sín egna hátt, knappliga snakkaði hon meg: "Latið okkum fara heim. Tá vit komu hartil, so kyssa tit hondina til abba hennara og tú sigur við hann - Vossia fyrigevur mær -". Og so var tað.

Thad kvoldid for eg aftur allt rifandi, um nottina gat eg ekki sofid og eyddi tímum i spasmodisk bid um daginn. Um eg hálaði í svøvnin uttan at fata meg sjálfvan, knappliga transaleraður sum fyri eitt kall ella til eitt vegamót av tilvitsku, sum kravdi meg larmandi og pínufullan og ikki gav mær eitt træ. Eg brúkti restina av tíðini við opnum eygum at kanna skrímslini, at náttarmyrkrið dróg á veggirnar og, uttan at hava styrki til at gera nakað, græt eg og græt. Men tað var ikki eitt harmiligt at gráta, tað var nakað annað, sum eg ikki kundi fata. Dagin eftir fór eg ikki á kanningarstovuna, tí kroppurin sá út sum eitt landafrøðiligt pappír, so nógv var fult av bløðrum. Eg kom bara aftur eftir eina viku, tá skeltini fóru at mislita.

Kapittul Settimo - Emilia

Seinnapartin sunnudagin fór eg á barnaheimið saman við onkrum vini: ein nonna greiddi frá evangeliinum í einum lekkrum formi við nøkrum viðkomandi skemti. Hvat fyri ein gleði at brúka tann tíman í gleði. Ein dagin greiddi hann okkum frá, at biskupur í Messina skuldi koma í oktober til konfirmatiónirnar.

- Lyft hondina upp, sum vil hava hetta sakramentið, so eg miðla tað til erkiprestin á Salvatore Abbadema.- Eg veit ikki hvat eg skal gera skyggiliga, eg lyfti hondina upp. Nakrar dagar seinni segði eg tað við Zizi. Hon var skammað: tú mátti leita eftir einum gudmóðir. Dóttir postmannin, frúgvuna Rina, ung lærari. Hvussu kunnu vit spyrja hann? Dagin eftir fóru vit til hansara og hon játtaði. oktober 1948 seinnapartin fór eg við vinfólkunum til Matrix kirkjuna at játta. Dagin eftir gekk eg til husi gudmodur um morguninn, er mer gaf mer armband af vovnum filigree med hyrum. Eg fór at gleðast. Klokkan 11 fóru vit í kirkju. Biskupur kom og fór at hátíðarhalda Heilaga messu. Í bilinum rættaðu vit okkum sjálvi í miðjarðarferðini og ein fyri og annar eftir staðfesti hann okkum. Eftir messuna bjóðaðu ommurnar ikki enntá eitt gudmóðurkaffi. Tey heilsaðu bara tað við at kalla hana bara "kommæru".

Eg minnst, at sum barn, tá vit komu aftur úr Castangia áðrenn vit komu í bygdina, var eitt kapell, sum varð vígt til frelsaran. zizi steðgaði eina løtu og segði hart "oh mammur, oh mammur...". Eg helt, at tað var ein bøn. Tá eg gjørdist eldri skilti eg, at

hann í staðin ringdi til deyðu mammu sína, og var kirkjugarðurin, sum liggur beint omanfyri kapellið. Eg hevði ongantíð vitjað kirkjugarðin, tí Zizi ikki eingongd fór fyri hátíðarhaldinum hjá teimum heilagu. Eg vissi ad i thvi hofud keyptu folk blomurnar fra frúgvuni Signorino á einum staði sem heitir "Fussadello" og næstum i skrúðgongu fóru teir at prýða grøvina hjá sínum kæru. Tá eg einaferð legði upp til Zizi: "Hví fara vit ikki at vitja grøvina hjá mammu tíni eisini?"

Hann svaraði, at hann fór at vera harmur. - Tað er nyttuleyst at ákalla "mammur - mammur" um tú ikki vilt hava tær við sær enntá eina blómu. - Til hesi orðini røra seg næstan. Vit fóru til Fussadello at keypa nakrar krysantemiir. Á halgimennisdegnum fór eg at kalla abba Turi at fáa okkum at fylgja grøvini av "Møðrum", fyri meg eina pinku ommu. Tann grøvin hevði noyðst at umbyggja hann fyri stuttum, tí í krígunum hevði einasta bumban datt til kirkjugarðin oyðilagt hana.

Sjálvt um eg stoltur av at hava vunnið ein annan bardaga, so fóru mínir tankar til foreldrini dag og nátt. Eg royndi at avskepla meg, tá eg var á kanningarstovuni. Eg fór at taka smakk at seyma: Eg fyrireikaði eggjastokkarnar til stroppirnar, eg blásti á koljarnið. Tá jarnið var heitt, strektu stórar gentur stykkini til at pakka klæðini. Fyri at halda tað spentur varð tað brúkt til at seta í kantin á piombinu seymuni millum tvær fettucicie. Eg fór at keypa tey frá gudfaðir mínum sum seldi riflur tilfar. Teir vóru prikkar, sum eg mátti flata við hamaranum. Onkuntíð flataði eg eisini fingrarnar... Meðan helt frú Orlando greitt skorið skeið fyri eldri gentur. Eg sat langt burtur en eg heldi eyruna til ad skilja eitthvad fra kenningunum. Tá ommurnar høvdu sagt, at vit fóru til Fantina at finna "komfjöldina" og "útsjónina", so svav tey, sum tá tey komu til Novara fyri týðandi provisjónir hjá okkum. Tá ið Coare einaferð spurdi Zizi "Hvussu gamal ert tú?" Og zizi: - Eg skal kunna síggja eyguni, eg nonna eg kendi - (eg sakni útsýnið, eg minnist ikki).

Við oddinum á abba Turi hevði eg farið at keypa eitt stykki av grønum tógvi, fyri at royna mín førleika pakkaði eg eitt skjúrtu. Fráferðardagurin hjá Fantina kom

(tveir tímar av gongu). Vit fóru upp klokkan 4. Eg vildi yvirraska Zizì at seta skjúrtuna. Tað var so tætt, at eg næstan ikki kundi ganga. Tá tey sóu mína skapan byrjaðu tey at siga: - Vit vuku upp og nú tað byrjar at gerast stór, ger uglan. Tað ger, at vit skammast. Og eg revsaði: "Hetta óvilja, um tú vilt hava tað er so, annars, so gevur tú tær eisini!" Men í hjartanum hugsaði eg "hvussu eg gangi við so smalari skjúrtu...". Vit komu tó til ferðamálið hjá tykkum. Kommuna spurdi, hvar eg hevði gjørt eitt so vakurt skjúrta. - Sa Figi Illa - (hon gjørði tað) svaraði Zizì. - Síðani tá vit skulu seyma okkurt koma vit til hennara -. Civetta stoltleiki...

Onkuntíð í bygdini sá eg ting, sum harmaði meg. Emilia var deyv -stummur, kanska heimleysur. Næstan hvønn dag fór hann av vegnum, har eg búði. Um hann møtti onkrum, so førði hann hondina til munnin. Onkuntíð bjóðaðu fólk henni eitt breyðstykki, men har vóru tey, sum uttan skrupla góvu ostskorpuna og síðani goymdu seg fyri at síggja reaktiónina: tann fátæka konan sat á trinum á hurðini og sló høvdið móti veggnum. Ein dagin at fara í handilin at taka trád, hoyrði eg sterku røddina hjá Antonio, blinda manninum. Frá klosterinum, sum liggur oman á landinum, boðaði hann frá, at sardinurnar vóru komnar. Við nøkrum fáum lira av oddinum á abbanum sum hevði framt fór eg til fiskamonterin at keypa eitt par av hektarum. Um middagsleitið tendraði komfýrurin við kolinum, kókaði eg sardinurnar og setti tey í eitt stykki av sukurpappíri. Tá eg sá Emiliu brúka tað, gav eg honum. Hon hugdi at teimum við undran og nevndi eitt smíl at takka mær. Eg sá hana sita á tí vanligu markinum, hon sló ikki høvdið móti veggnum, men hon bar fingrarnar skarðin til munnin. Hendan dagin át eg ikki: Eg mátti reinsa komfýrin frá gløðunum, sum vóru eftir fyri ikki at fáa míni átøk at skilja ommurnar.

Fyri tann vegin fór Angela við soninum Nino framvið á middegi, ein brekaður persónur, sum gekk, men tosaði við bendingar. Teir fóru við spanni at taka suppuna á barnaheiminum. Ein dagin var Nino einsamallur við spanni, tveir dreingir búðu heima hjá mær og leypa avstað. Hann var ikki førur fyri at draga á buksurnar. Hann var uttan undirklæðir. Eg fór skammarliga niður at dekkja hann. Tað var fyrstu ferð,

eg sá ein naknan mann. Vei til um ommurnar hövdu vitað, so hevði tað verið ein skandala.

Í einum av teimum mongu brøvunum, sum vóru send til foreldrini, hevði eg víst á ynskið um úlnlið. Vitandi um, at frú Agostina var komin úr Domodossola, fór eg at síggja hana. So skjótt sum hann sá meg fevndi meg og gav mær ein pakka, sum varð sendur av mínum. Eg opnadi tað og undradist tað fann eg einn brúnan lambspels med krullum eins og fingri, filthúgvu og ein kassa við urinum. Eg skalv av gleði meðan daman skipaði tað á úlnliðnum. Hann gav mær eitt glas av vatni at koma aftur og rann heim. Annan dag tegar ommurnar komu til Novara sogdu teir ad ef eg var i thvi pelinn toku mer mer i gain: enginn i landinu eignadist slikt. Eg seti tað allíkavæl við stoltleika. Eg dróg ermuna aftur fyri at vísa klokkuna á øll. Eg gav honum ofta bandi, so um stutta tíð brast hann upp. Farin til Castangia hitti eg onkran eldri persón, sum undraðist á meg. Fyri ikki at gera eitt ringt inntrykk hugdi eg at tí nú óbøtandi brotna klokkuni og eg segði, at eg hevði gloymt at lasta tað. - takk u stisso -. Tey heilsaðu mær og hildu fram við ferðini.

Samanborið við mínar vinir var eg lítil og tunnur, teir vóru allir "mennaðir". Í einum brævi spurdi mamman Zizi, um eg varð "bygður" sum mín pinku systir. Men at tosa um hetta var tað eitt tabu. Hann ignoreraði, at eg visti alt um lívið. Ribelle sum altíð segði eg við hana "Eg eri ikki ein 'ung dama', tí eg eri avnøktandi". Og hon: - Hvat sigur tú? Vit hava altíð hildið teg við. Eitt kvøldið svav eg í Castangia og eg kendi meg illa. Eg sveittaði kalt. Hugsaði, at tað var endin, eg bað, græt og kom út í myrkrinum fyri at fáa nakrar dropar av pissi. Og tey: "Um tú fert upp enn einaferð, so tak teg á!". Kanska vardi Madonna del Tindari meg. Eg fór aftur í songina í strái og sovnaði. Dagin eftir á kanningarstovuni í Novara sá frúgvín Assunta meg meira bleik enn vanligt. Tá tænarinnan kom við teimum sum hvønn morgun kaffi og mjólk við ristaðum skivum, bjóðaði hann mær eisini.

Kapittul áttanda - Flogið hjá svølgnum

Brúka nógva tíð í Novara tyktist mær broyttist: kanska tí eg fór at finna abba Turi og við honum prátaði eg fegin óavbrotið fyri heilar seinnapartar. Hann segði mær nógvar søgur um lív sítt og hvussu hansara tilveru einaferð var trupul. Harumframt fekk eg at búgva í Novara eg móguleikan at vera við til tey týðningarmiklu tiltøkini, sum hendu í landinum. Omanfyri allar tær stóru átrúnaðarligu funktiónirnar, skruðgongurnar, dópin, konfirmatióinirnar, men meira enn nakað annað brúðleypið, spentu tey meg. Síðan vóru hjúnaløgini hátíðarhildin um kvøldið, eg fór næstan altíð at fletta við vinfólkunum í kirkjuni San Nicola.

Eitt kvøldið sá eg brúðr í hvítum kjóla saman við pápanum. Candida sum háلكu, tað sá út sum ein dukka, so tað var vakurt! Tað var Carmelina, sum giftist við Filippo. Eg identifiseraði meg heilt og droymdi um opin eygu: "Hvør veit, ein dagin hann kundi nerta við meg eisini...".

Í teimum døgum hevði eg undarlig kenslu, tað var okkurt nýtt og undarligt í luftini, eg hevði framløgur. Eg var rastleysur og bíðaði eftir, at ein óvanlig hending skuldi henda. Og faktiskt seinkaði hendingin ikki. Um middagsleitið fór

postmaðurin vanliga framvið. Ein dagin í juni mánað hoyri eg hansara snildu rødd: "Field, har er postur". Eg tók brævið, kom frá ... Domodossola! Mamma skrivaði til systur sína.

Eg brúni tað knappliga til tað næstan rívur tað og eg las tað, har vóru tíðindini um, at eg hevði bíðað eftir einum lívi: umleið 12. september skuldi mamma koma til Sicilia at taka meg at taka meg til norðan! Nú var eg ein ung dama, framtíðin bíðaði mær og mátti finna mær eitt yrki. Vitandi reaktiónina, sum mostur mín hevði havt, fyri varsemi goymdi hann bókstavin í botninum á eini krukku, sum innihelt eitt hav av groovum: um hann hevði lisið tað fátæka meg... onkuntíð abbin Micherillo, tá hann ikki gjørði tað. arbeiði í bygdunum kom í handilin í Novara. Onkuntíð kom hann saman við Zizi og ørkymlaði segði hann: "Tað er ein tíð, at mamma tín ikki skrivar, okkurt verður hent henni...". Í staðin óttaðist eg, at eitt annað bræv kom við nøkrum ábendingum. Faktiskt kom ein dagin ein dag, men lukkutíð uttan nakra ábending um ferðina til Sicilia. Summarið hjá mær hálaði spakuliga burtur, eg kundi ikki bíða eftir, at spasmodiska bíðaði eftir at enda. Arbeiðið hjálpti mær ikki at hugsa og at ganga tíðina, sum skilti meg frá komuni hjá mammu míni. Fyri hátíðarhaldið av Augstini í august vildu øll fólkin vísja á teirra elegansu og á laboratoriiinum var altíð nógv at gera, meira enn vanligt: nógvur damur vildu vísja fram nýggja kjólan. 13. august varð vígd arbeiðsfólki, sum kundu seyma klæðini.

Eg hevði biðið Zizi keypa tógvið at vera á jøvnum føti við vinir. Hon játtaði og valdi eitt fátækt beige -litt tógv við bláum knútatekningum. Laboratorið á laboratoriiinum skerdi meg til mín og bílegði ein eldri arbeiðstakara til at hjálpa mær at seyma hann. Á veitsludegnum hevði eg nýggja kjólan sum øll onnur.

Eisini vóru kunningar, sum komu úr Fantina. Ein teirra hevði sæð mítt kenda smala skjúrt. Hann kom við einum stykki av tógvi og spurdi Zizi: "Systkinabarnið hjá tær skal pakka mær ein kjóla, tað er so gott!". Eg tók tiltøkini. Eg hevði í huga eitt modell, sum Miss Assunta hevði pakkað til ein kunda. Eg bað um eina tíð at

klippa og royna tað. "Okey, tógvið er eitt sindur tungt, hóskaði til heystið. Eg skal koma umleið 20. september."

Meðan bjóðaði Carmelina, laboratoriuugenta, øllum vinfólkunum í brúdleyp hennara, sum hátíðarhelt eitt septemberkvöld í matrixkirkjuni. Við loyvi frá Zizi fór eg til hátíðarhaldið. Millum gestirnar var eisini ein dama frá Domodossola, sum kunngjórði meg um nærveruna til mín: "Concettina, tú hevur dagarnar taldar í Novara. Mamma tín kemur skjótt at taka teg".

Eftir ríku drekkamunnarnar fór eg heim glaður. Dagarnir gingu og Tindari Festivalurin 8. september kom, tað árið tann sera langa ferðin, sum vindaði inn í Fiumara, tyktist mær ikki hart og óendalig sum fyrstu ferð, tað tyktist mær at flúgva. Aftur í Castangia upplýsti eg Zizi, at eg fór at steðga nakrar dagar við tí uppfunna umberingini um, at laboratoriið varð stongd til dag 12. Tann morgunin var hjartaliga hjartaliga. Vit savnaðu nakrar fikur at taka til ein granna og vit fóru til Novara. Halvvegis sá eg fjart frá mammu míni, sum fór niður eftir múlalagnum. Eg hitti tey og klemmaði tað við øllum teimum kreftum, eg hevði í mínum smáu ørmum. Zizi fór at rópa "Hví komst tú knappliga? Heldur tú, at tú tekur teg burtur Concettina?". "Ja - mamman svaraði - um tríggjar dagar fara vit avstað". "Tú kanst ikki, hann skal fyrireika kjólan til eina fantina damu." Tað var ein onnur umbering at vera verandi. Hann rópti støðugt. Eg var ørkymlaður av, at eg nerti við himmalin við einum fingri. Mín einasta angri hevði ikki verið at kunnað farið longur og funnið abba Turi.

Um kvøldið 14. borðreiddu vit. Zizi læt munnin upp bara fyri onkra háðing til mumiu mína: "Við hvørjum dirvi tú tekur tað burtur, tú hevur einki hjarta, ger meg líða ov nógv, eg meti teg ikki longur vera eina systur". Eg sá Micherillo við tárum fyri fyrstu ferð. Undir hansara grovu og varir zest sum viðurin týðiliga høvdu nakrir fáir dropar av menniskjanum verið fongslaðir. Ístaðin var eg vorðin kaldur sum marmor og eg hevði als ikki flutt meg.

Kvöldið eg ekki lukkaði eygað, so prátaðu túsundtals tankar í huganum og eg kundi ekki bíða eftir, at morgunin skuldi fara. Mamman hevði bílagt taxabilin frá einum harramanni eyknevnd "Cauzi i úlv" (úlvabuksur). Um morgunin fingur vit upp, ein seinasta snerting -upp til papp kuffertið og eina heilsan til ommurnar. Við fráferðina fór omma mín úr kamarinum í tárur, við leysum hári, og hann kastaði seg á fótturnar á mammu míni, og bað: "Nú skal eg drepa meg og tú fært ein deyða á samvitskuni hjá tær í eitt lív! Vinarliga , tú, tú eg spyrji hann á knæ - hann segði - eg eri bara ein fátæk kona, einsamøll og viðfarin sum eitt djór av einum falskum manni, eingin elskar meg.

Við ruddiliga hárinum og kjarnu andlitinum á mold, sló hann jørðina við at banna allan alheimin. Mamma mín hevði skilt, at systirin var vorðin hættislig og misti høvdið, tráaði eftir. Hann rørði seg tó ekki, hann læt seg ekki vera syrgjandi, hann var deyvur á villleiðingarnar, hugdi langt og bíðaði eftir endanum á handritinum. Tá omma mín varnaðist, at mamma var áhaldandi, skundaði hon sær inn í kamarið hjá sær, og noktaði okkum seinasta farvæl. Knappliga fóru vit avstað, hon fór aftur á gøtuna, meðan vit fluttu burtur sóu vit hana minka, til tað gerst ein lítil svartur bóltur, sum forvirraði við steinarnar. Kanska hevði eg verið grimmur við hana, sum bara børnini vita at vera, men eg minnst, at meðan eg var farin burtur frá heiminum hjá henni vart av hondini á mammu míni, tá eg sá, at hon var um at hvørva av mínum eygum alla mína illgruna knappliga gjørdust til kærleika og eg kendi eina kenslu av samkenslu fyri henni (tá visti eg, at zizi í nakrar mánaðir á gøtunum rópti mær sum um eg var deyður).

Hurðarnar á hýruvogninum lótu upp í Piazza Bertolami. Frá vindeyganum heilsi eg øllum teimum, sum eg sá, til landsins enda. Á ferðini hugdi eg eftir panorama og landinum, sum so smátt fluttu seg burtur frá eygnabránum, vit tiga, so leingi havið var so smátt og landið. Nú var eg langt frá Novara, avgjørt! Mótsettir tankar stríddust í huganum og eg kundi ekki ráða yvir teimum, so vakti eg tá mamma stríkti meg við at ávara meg um, at vit vóru komin. Tá elskaði eg tað landið intenst, at eg í

langa tíð hevði andstygd orsakað av tí syrgiliga lívinum, sum eg leiðdi. Á viglierstöðini var ein frálík ørkymlan, nógv sum vit fóru avstað til Norður við teirra pappkuffert og aðrar posar.

Ein tunnur vindur kom úr sjónum og eg føldi saltíð, sum blinkaði varrarnar. Ein lekkur kensla eg føldi fyri fyrstu ferð. Vit bíðaðu eftir tokinum í ein hálvan tíma. Fyri meg var tað ein nýggj luft. Fólk sungu sangin í móða "Professari, sig henni, um eggid ella hønnan varð fødd áður". Øll komu aftur av høg tíðini á meginlandinum. Komin í Messina sá eg vagonarnar á ferjubátinum undran við undran. Tað var miðskeiðis í -september og á tí bláa himlinum omanfyri tann smala skundaði túsundtals svølg. Við teirra flogfari vóru tey við at brodera mín dreym: loksins at koma aftur at búgva hjá mínari familju. Eg royndi at síggja Gud í miðdeplinum av tí bjartu bakgrundini og, sjálvt um eg ikki síggi hann, so takkaði eg honum úr dýpdini av mínari lítlu sál. Eftir óendaligar tímar fóru vit niðan til Róm at taka upp aftur, eftir aðrar tímar av bíðitíð, togið til Milano, har tað var ein onnur breyting av toki til Domodossola. Tað var ein dreymur. Á tí tokinum heilsaði mamman fleiri fólki, sum hann kendi. Øll spurdu, hvaðani hann kom og hvør var gentan hjá henni. Tey vistu ikki, at hann hevði eina aðra dóttur.

Eg eygleiddi landsløgini: Eg sá vatnhøvudshøvuds- og oyggjar við undran, síðani fjøllini. Eg spurdi, hvussu nógv manglaði við komu, vitandi at býurin var í einum dali umringaður av fjøllum. Vit komu til Domodossola seint um morgunin. Himmalin var gráur, vegirnir tykjast eisini at vera málaðir myrkir, fólk gingu við einum avgerandi stigi og hugdu á jørðina, sjálvt klæðini vóru myrk. Í pápastøðini væntaði hann okkum við lítla beiggja mínum, sum eg hevði sæð á Sicilia tvey ár frammanundan. Kyss og klemm. Medan vid forum heim var eg ad reyna ad uppdaga thad stad sem aetti skjott verda minn borg. Eg taldi vindeyguni i husunum en thau voru svo fjolmenni ad eg misti tráðinu a utrokningum minum. Har vóru ov nógv vindeygu, og ov nógv hús á hvørjum øðrum. Teir vóru so høgir, at eyguni vóru mist á himlinum.

Eg royndi svimjingina. Túsundtals spurningar slógu í hövdið á mær, teir fóru ótolin. Á skeiðnum var eg ekki førur fyri at ganga eitt orð. Síðani heima hevði eg eitt annað yvirraskils, tá eg sá systrar mínar, sum eg bert mintist frá myndunum. Eitt annað yvirraskils er køkurin við vaskinum, krananum og gasskomfýrinum (í Novara var vatnið heima ikki har og varð steikt við viði). Um kvøldið kom hann at vitja Coare Grazia saman við dótrini Caterina. Grannarnir vildu eisini kenna meg. Kvøldapápin tók meg við í biograf. Eitt av teimum vakrastu kvøldunum í mínum lívi, sum eg fari at minnast í allar ævir, til seinasta dag. Endiliga var eg med pabba, adur en eg elskadi hann eins og tu elskar fraverandi pabba, nuna beundrði eg hann og loksins fyrir fyrstu ferd fannst eg vard sem eg vaeri prinsessa hans. Stutt sagt, so tyktist mær at ganga yvir skýggini, eg hevði lent á einum øðrum punkti í alheiminum.

Níggjundi kapitul - Hurðin á himlinum.

Áðrenn hon byrjaði frá Sicilia hevði mamman megnað at funnið mær eitt stað frá pelsinum og eftir tveir dagar fylgdi hon mær til arbeiðis. Vit fóru úr húsinum tíðliga um morgunin: Eg var sera spentur til hesa nýggjleika.

Við inngongdina tók hann ímóti mær ungu damuni Tilde sum gjørði meg til eitt flott smíl og tók meg við hondini, ein hugnalig og fitt kona. Tilde segði við meg í milanesiskum "Hey Bela Tusa (gentu), kom, eg leggi tær fram genturnar, sum arbeiða saman við mær: í og Teresina lagt afturat - skammast ikki at spyrja". So í einum eygnablikki fann eg meg sjálfvan við mínum nýggja arbeiði.

Eg kendi meg longu flottan og at skora hesa broytingina í lívinum hjá Bela Tusa fyrri fyrstu ferð, at menstruatióin kom. Hann visti ikki so nógv um tað evnið, men av søgunum, sum eldru vinirnir í Novara hoyrdu, skilti hann, at hetta var tann mátin, hann gjørdist til eina unga damu. Hann skilti, at hann ikki hevði brúk fyri tí signalinum til at vera ein kvinna: hann var longu til alt, sum hann hevði lært, kendur og elskaður. Tað var ikki longur ein ormur og hevði fingið

summarfuglametamorfosu. Hann kom fjart frá og um fáar minuttir fór hann frá einum heimi til ein annan. Hann fann seg einsamallan og var sera stoltur av tí.

Meðan fór eg at gerast kunnugur við nýggja starvið. Síðani vórðu hárhøljur brúktir til at verða smurdir á frakkar. Skinnini vóru vát við svampi og at enda negldu tey á einum træási við at draga tey frá øllum síðum. Tað kom aftur til mín tá á laboratoriiinum á Sicilia knústi eg posur at seta niðast í klæðunum. Eisini her runnu nakrir hamarar avstað á fingrunum. Var eitt sindur av sól, vóru tey turkað í garðinum á gøtuni, so eg mátti gera sentinel til dýrabaru lombini í Persia, rev, mink, ra-muqué. Meðan eg fangaði tey dámði mær væl at hyggja at bilum og fólki, sum fóru framvið. Eg stríddist enntá við útstoytgassunum á maskinunum og eg royndi at impregnera meg sjálfvan við tí parfumuni í býnum, so nýggj og rúsdrekka fyri gentuna, sum vaks upp í reinu luftini. Býarskrúðgongan undir mínum eygnabrái og eg misti enntá hugtakið um tíðina. Pápi mín greiddi mær frá, at dagurin var býttur í tímar har, meðan tá eg búði í Castangia kendi eg bara rísingina og sólarsettið. Onkuntíð, meðan eg tók mær av skinnunum, kom ein eldri dama á ovaru hæddini at halda meg í felag. Hann taladi i smala Piemmontese og eg skildi ekki bryggju: "Hvad bela fiola, fra ndua ti vegnat (hvern hvad kemur)? Cuma ti ef ciamat (hvad heitir ykkur)?". Eg broyti. "Eg skilji meg mín (skilur tú ikki)?". Tá húðin var turr, skar unga daman formin á høllunum til seymikonurnar, sum bíløgdu teir.

Smátt um smátt lærði eg at seta frisellina bólstrarnar, passfinuna runt og síðani fóðrið. Til mínar førleikar byrjaði eg at taka vikuligu paghetta og stutt sagt varð eg settur í rættlag við merkinum til eftirløn. Eg kendi meg størri. Á kanningarstovuni var útvarpið: Eg føldi fegin sangirnar. Síðani vóru køliskápini ikki útbreidd men unga daman átti ein glasur, sum fylti við ísblokkum, sum ein harri veitti, sum fór framvið við vogni í gøtunum í býnum. Fyri meg var tað nýtt at drekka so feskt vatn. Ein træ -eldur búskaparligur komfýrur hitaði húsini. Hann hevði ikki telefonina men tá hann skuldi ringja til kundar sendi hann meg frá ommu síni, eigari av einum byggifelag við fleiri arbeiðsfólkum. Millum hesar, av tilvild, sá eg fyri fyrstu ferð...

men hetta er ein onnur søga, sum, um eg havi tíð og ynski, so skal eg siga tær seinni.

Heima át eg væl, um kvøldið fór hann út at vitja miðbýin við steintaki og handlum við vøkrum vindeygum. Leygardagin fór eg við mammu á marknaðin, sum upptekur ein góðan part av miðstøðini, tá eg fór út av arbeiði um middagsleitið. Vit keyptu tógvið til at gera mær ein frakka. Hann varð ruddaður. Eg vígdi tað við at klemma meg til midnáttarmessuna á jólum. Stutt sagt, eitt eydnusamt lív.

Hann kom karnival. Vit luttóku saman við eini familju tætt við Viglione á Galletti Theatre. Tað var ein dreymur at síggja maskeraðu dansirnar millum fosforescerandi ljósspøl.

Næsta leygardag tá eg kom upp har var okkurt galið. Eg græt, tí mamman hevði ikki givið mær Magnesia San Pellegrino. Eitt av systkinabørnum hansara úr Martigny kom. Døgurði hjá okkum. Seinnapartin føldi eg meg undarliga, tað sá út til, at mín eydna endaði. Pápi fylgdi frændanum til togið, síðani ótu vit døgurða.

Hetta kvøldið sluppu vit ikki úr gongutúrinum. Pápi segði við mammu: "Eg fari at finna vinir á barrini." Um 22-tíðina kom hann heim aftur Gemandendo og stavaði við sínum bleika andliti, steinrunnin av einum sterkum tjúkkum til bringuna. "Teresa, fyrireika ein kamille". Meðan pápi helt á songina, fór eg skundað við ommu at ringja til lækna 50 metrar burtur. Hann kom beinanvegin, men ímeðan hevði pápi steðgað við at liva. Vit fingtu seinni at vita, at aorta hevði brotið seg. Tó hevði einki verið at gjørt, pápi krossaði hurðina á himlinum og fleyg til himmals. Tað var 17. februar 1951. Gjøgnum náttina var eg við hjá pápa mínum verjuleysa eygum. Høvdið var vendið, ein blanding av migrenu og svimjing, sum ikki longur varð tikin burturúr tí rúminum, har allir lutirnir gjørdust haturligir, tí vitni um ein órættvísan deyða. Eg steðgaði ongantíð upp at hugsa um pápa mín og tann grimma ørindið, sum hevði bíðað eftir mær í Domodossola, tár kundu ikki longur koma úr eygunum, tí tey vóru vordin turr til dint av at gráta. At Gud eg hevði

ímyndað mér við mína fráferð í blendandi ljósinum á Messinusundinum, hvar var hann goymdur? Hví hevði hann slept okkum? Hví hevði hann villeitt meg so nógv? Hví nú eg hevði funnið útav, at pápi mín varð tikin burtur í allar ævir? Hvat er meiningin við hesum sorgarleiki? Nú Gud her í Domodossola tyktist øðrvísi, langt burtur, sløkkiligur, tyktist hann úr myrkum, snøggum og ófanstandi, beiskum, ein Gud, sum eg ikki longur visti, um eg skuldi hava álit á ella ignorera hann restina av mínum døgum. Í nætur og nætur tuga eg við at vakna við eygunum spentum í myrkrinum næstan vónandi, at við dagsins komu alt fór at koma aftur sum áður. Í teimum ørkymlaðu døgnum, við familjuni á veg til eitt gjáargrundarlag, skilti, at paradísið ikki var eitt stað hjá gentum.

Eitt av teimum nætunum, tíðliga um morgunin fall eg saman og eftir ein píndan svøvn søkkur eg inn í ein søtan dreym: Eg fann meg sjálfvan á vatninum, síðani sá pápi mín fyri mær við eygunum og andlitinum fordyptum í einum himmalskum ljósi. Nú líddi andlitið ikki longur og var aftur vakurt. Søtt smíltist hann til mín, hann tók í hondina á mær, klemmaði meg og fór at tosa við meg. "Mítt barn - segði tað - tað, sum eg vil siga tær nú, er mín kærleiki, alt tað góða, eg vil hava tykkum. Umstøðurnar hava syrgt fyri, at vit ikki kenna hvønn annan. Eg angri so nógv, at eg ikki havi sæð teg vaksa...".

Onkuntíð hugsi eg um tann dreymin og mína seinastu ferð, eg hugsi um, tá ið Harrin skal kalla meg, mær dámar væl at ímynda mær, at tá eg krossi himmalhimmalin, bíði pápi mín at bíða eftir mær, klæddur sum tað kvøldið, sum førði meg til biografurin: við honum Vit hava nógv ting at siga okkum, vit mugu taka upp ta røðuna avbrotið í tí kalda náttini februar í allar ævir. Tað hevði verið tann besti mátin, haldi eg, at byrja mín seinasta túr.

Mamman varð verandi í vónloysi við fyra børnum og uttan pensjón, tí pápi var ein einfaldur skýggjari. Allur kuldi og øll heimsins pína var fallin á okkara fátæku fráflytarafamilju.

Langt frá okkara landi, langt frá lívinum, vóru vit korn av sandi, sum oyðimørkin dróg.

Mamma mín hevði mist seg sjálva og alla sína sál. Tað var vorðið ein tóm skel. Kroppurin varð drigin sum eitt træstykki, hann steðgaði ikki upp at leka og hansara mista eygnabrá, í einum jarðligum andliti og uttan útrykk, varð verandi fastur í heilar minuttir móti einum fjarskotnum punkti, móti grøvini hjá pápanum. Tað var vorðið sum eitt spøkilsí, sum er innrás av ómøguleikanum at gloyma. Eg fataði lötuna, tá hann fór at detta og søkti inn í eina desperatión uttan útvegir. Eg royndi at rista hana, eg tosaði við hana og royndi at hugna henni upp. Ótrúliga høvdu leiklutirnir totalt vendir: tað var dóttirin, sum hugnaði mammuni, og segði við søgurnar at fyrireika hana til at liva uttan mannin og hjálpa henni at gloyma. Eg, eldri dóttir, var ikki 15 ára gomul enn.

Eftir kvoldmatin kom eg aftur i arbeiði frá pelsinum til ad reisa nokkra lira afturat. Tað var eg, sum royndi at halda vónarlogan á lívi. Men í endanum á mammu míni, veit eg ikki, hvussu, kanska við styrkini av vónloysi, millum eitt róp og hitt lastaði hann allan heimin á herðunum og so smátt fór hann aftur til seymikonuna við at elda nakrar skjúrtur og klæða kjóla.

Decimo kapittul - La Bela Tusa

Í mai sama ár varð lítli beiggi mín sjúkur av meslingum og tók tað eisini, og hevði ikki fingið hann sum barn. Meðan eg var í songini hoyrði eg mammu mína lata hurðina upp. Onkur hevði spælt klokkuna. Síðani hoyrði eg røddina hjá Zizi og Micherillo. Eg var stúrin: áðrenn tey ongantíð høvdu ført meg til Domodossola at síggja foreldrini og nú høvdu tey gjørt seg á lívi. Teir vóru verandi umleið eina viku, so fóru teir eitt sindur skuffaðir avstað, tí teir vónaðu, at eg kom aftur við teimum til Sicilia. Í november kom eitt Boreda-bræv frá Nero. Mamman ørkymlaði og læt upp hondina. Eg sá hana gráta: Zizi kunngjórði deyðan hjá abbanum Turi. Teir høvdu funnið hann deyðan í Bordonaro bygdini 8. november. Hann var 87 ára gamal. Árið eftir var ein onnur enn størri ónøgd, tá kanningarnar av tilvild førdu til deyðaorsøkina av køving við einum lummaturríklæði í hálsinum, sum varð funnið undir útbreiðsluni. Brotsverkið hevði verið gjørd av kvinnu saman við beiggja sínum, grannum á bygd, at stjala eftirlønina hjá 11.000 lími. Seinni vóru tey í fongsli 24 ár hon og 12 ára gomul til kapping.

Eg bleiv við at vera kedd. Við lítlum pengum kundi tú ikki tikið fram í 5 fólkum. Frúgvín Tilde mælti mær eina falska uppsøgn til at kunna melda seg til setanarskrivstovuna. Eg fór ofta at kanna, um tað var nakað arbeiði, men vónirnar vóru fáar. Í apríl '53 visti eg, at tey høvdu tikið nakrar gentur á verksmiðju. Tey høvdu ikki brúk fyri, fedrar teirra høvdu longu her eitt yrki. Síðani fór eg á skrivstovuna at mótmæla: Eg hevði brúk fyri at arbeiða meira enn onnur. Í mai kom eg loksins inn á eina verksmiðju, har elastikk, streingir til skógvar, band, rør til el-tráðir vórðu framleiddar. Eitt hart arbeiði við vikuligum vaktum 6-13 og 13-21. Í millumbilunum fór eg eisini í pelsin at runda lönina og geva lætta til mammuna.

august kom. Til feriu mátti Core Grazia fara til Sicilia fyri at finna eldru mammuna. Eg avgjórði at fara avstað við dótturini Caterina eisini. Vit fóru avstað við toki til Milano og síðani til Róm, har vit komu um náttina. Har var at bíða nakrar tímar til tokið til Sicilia.

Í støðini funnu vit skúm, og teirra millum ein nano-sjónleikara hjá Novara, Salvatore Furnari, og ein hermann, sum eg ikki minnst. Meðan frú Grazia hvíldi á einum beinki Caterina og eg fekk boð um at ganga ein túr. Teir førdu okkum til Esedra torgið at eta mottarello. Tað tyktist byrja at uppliva aftur.

Tá togið kom, sum longu er fullsett, skundaði frú Grazia at koma víðari við tveimum posum. Tokið hevði ikki steðgað heilt og hon dettur strekt út á skinurnar. Eg, Caterina og øll fjøldin, sum rópti við at rópa tann æviga pápan, meðan vit fingtu hana fulla av blásandi, men undursamt livandi. Hann noktaði at verða førdur á

sjúkrahúsið. Eftir ein tíma fór togið. Áðrenn Mezzogiorno komu vit á Turme Viglier stöðina har vit tóku bussin sum førði til Novara Sicilia, gestir hjá Zizì og Micherillo.

Tey tóku ímóti okkum sum heiðursgestir. Kvøldið øll trý í lettiskum, Caterina og eg hava ikki lukkað eygað. Frú Grazia var full av pínu. Sama kvøld kom óvart á: nakrir ungir menn gjørdu okkum eina serenadu við guitarinum og violinini, men abbin Micherillo, irriteraður, fekk teir at sleppa undan.

Mamma Caterinu brúkti næstan alla tíðina í songini. Hann kom bara tvær ferðir út um tíggju dagar eftir at fara og vitja eldru mammuna. Seinnapartin fór eg at finna skúlafelagar og laboratoriuvinir. Ein dagin sá eg eisini ein skúlafelaga, sum kom at klemma meg. Hann helt eina súkklu við hondina og bað hann taka meg ein túr. Tá hevði ein genta á súkklu ongantíð verið sædd í Novara. So skjótt hann kom at kenna, at Zizì vanærði meg: "Tú bleiv ein ugla, hevði eg ongantíð ímyndað mær ting sum so".

Frú Grazia kom aftur til Domoossola, og frú Grazia stríddist við at koma fyri seg aftur. Eftir tað fallið tóku liðspínu pínurnar yvir. Hann tók bara dirvi, tá hann fór við familjuni til nakrar veitslur, har eg eisini varð boðin við.

Eg tók arbeiðið upp aftur á verksmiðjuni og pelsinum, men eg hevði brúk fyri nýggjum upplivingum. Ein dagin við at vitja sóknina San Gervasio og Protasio, kom Don Giuseppe Benetti til mín at seta mær nakrar spurningar. Eg segði við hann allar mínar revsingar. Hann eggjaði mær og segði við meg: "Sunnudagin seinnapartin koma til oratoriuna." Har finnur tú forsetan í katólsku Action Miss Germana, sum fer at leggja genturnar fram og geva tær nógv góð ráð ". Eg fann meg beinanvegin væl: við einum lítlum feigd fór eg at fáa vinir. Eg var bangin fyri ikki at vita, hvussu eg skuldi tosa, men við hjálp frá Gudi vann eg á teimum fyrstu trupulleikum. Eg las fegin blaðið hjá felagnum, sum beundraði stovnarán Armida Barelli: takkað verið henni var mítt lív batnað. Tá verksmiðjan loyvdi tí fór eg til

morgunmessuna klukkan 7, har eg hitti Don Benetti, sum metti vera mín andaliga stjóra. Sunnudagin bjóðaði eg mær at gista ein tíma á bonkinum av góðum pressu framman fyri kirkjuni. Seinni bjóðaðu tey mær at melda meg til ACLI-ráðið. Við øllum teimum skyldum føldi eg meg týdningarmikla og gjørði.

Fylgjarnir hjá verksmiðjuni dømdu meg bigoted, men eg kendi meg ikki óbehagiliga, tvørturímóti bað eg fyri teimum og eg ringdi til teirra aftur tá áðrenn áðrenn eg byrjaði í vendingini tosaðu teir við vulgariteti í skiftingarrúmum.

Ellefta kapittul - Porcelæn andlit

Eitt summarsunnudag skipaði forsetin í týsku katólsku lógini fyri ferð í fjøllini. Við teimum lítlu pengunum hevði eg megnað at goldið partin av túrinum. Vit komu við bussi til Goglio, síðani við kaðalbilinum hjá Alpe Devero og síðani til gongu til Crampiole. Eg hugsaði um vakurleikan í fjøllunum, sum vóru klædd við blómum: rododendris, ranuncoli, villar orkidéir. Bláber at verða foldað. Skúpur við steintaki og trævindeygum, hvørs vindeyga livdu reyð og pink gernium. Eg spurdi Germana, hvar vegurin endaði. "Tá vit eru troytt, steðga vit á til matpakka." Umleið klokkan 13 steðgaðu vit á at drekka tað klára vatnið, sum fer niður úr einum steini móti dalinum. Eftir at hava etið, biðið og sungið, gingu vit víðari til afturkomu. Eg skalv av gleði: Eg hevði ongantíð brúkt ein so vakran dag. Heima segði eg við Momminu og eg sá eitt av hansara smíli.

Av og á fekk eg posthús frá Novara Sicilia: hann bað um at finna hann eitt starv í Domodossola at hitta okkum. Eg var sera forvirraður men glaður fyri, at onkur var forelskaður í mær. Har var eisini ein drongur úr Domodossola, men mær dámdi tað ikki: um morgunin drakk hann eina cicchetto av grappa og hevði altíð reyðar vøddar.

Morgun meditatiórnirnar vístu leiðina hjá klostrinum, men samstundis dámdi mær væl børn og tankan um at mynda eina familju. Eg lat meg sjálfvan til Guds vilja.

Nakrar fáar sunnudagar fóru vit til oratourir í grannalondunum. Bussferðin órógvaði meg, men dirvið fór upp um onkra lítla líðing.

Tann 1. mai 1954 skipaði ACLI við oratoriinum fyri einum túri: pílagrímsferð til halgidómin hjá Madonna di Oropa um morgunin og ein samkoma av heiðurshirðinum í Biella seinnapartin. Eg var ein av teimum fyrstu at melda teg til saman við einum vini mínum og dreinginum Pierino. 2 bussar fullir av ungum eftir. Millum teirra ein feigur ljóshærd, sum eg longu hevði sæð onkustaðni. Tað var hann: arbeiðsmaðurin í byggifyritøkuni, har eg fór at ringja til kundarnar á pelsinum. Pierino legði tað fram fyri mær: hann var frændi hansara. Um dagin slepti hann mær ongantíð við eygnabránum. Heima aftur segði eg við mammuna. Kvøldið eftir at eg sá hann undir svalanum á kamarinum, sum liggur á fyrstu hædd. "Mamma, mamma, kom og síggj: har er drongurin, eg hitti í Biella". Og hon við einum hálvum smíli: "Tú sært, at rætturin ger teg". Kvøldið eftir, avstað við einum granna, fann eg tað framman fyri mær. Skammliga spurdi hann, um hann kundi koma við okkum. Eg eri eitt sindur óvissur, at eg góðtók. Vit brutu ísin og práta meira og minni. Eftir seinnapartsskiftið í verksmiðjuni fylgdi eg mær heima. Eitt kvøldið fekk eg hann at fara upp at leggja hann fram til mammuna, sum tók ímóti honum sera væl. Í frítíðini varð oratoriið møtt. Tá vóru dreingir og gentur skild sundur, bert við møtienda kundu vit møtt. Vit luttóku eisini á ACLI-fundunum.

Mamma mín, meðan eg kom úr Sicilia, har tveir dreingir, sum elskaðu hvønn annan, ikki kundu koma út einsamallir, góvu okkum sjálvsálit og vit byrjaðu eina friðarliga ferð. Giuse segði við meg, at hann hevði kent pápa mín: at savna inn nakrar pengar, at vera 4 børn og bara pápin, sum arbeiddi, sum drongur gjørði hann onkra provisjón fyri fíggjarararnar hjá barakkini nøkur stig frá heiminum. Onkuntíð kom hann við skónum teirra at umvæla pápa mín. Eg lurtaði við gleði.

Hann segði mær eitt annað: tá eg tann 16. september 1950 fór úr Róm at koma til Domodossola hittu vit virtuel. Giuse, sum eg enn kalli hann, var komin framvið

súkklu til Heilaga árið. Ein ævintýralig ferð: hann hevði byrjað frá Domodossola saman við einum presti úr dalinum, sum skjótt pedalaraði við fjallastivlum. Tað var næstan ógjørligt at fylgja honum. Hann steðgaði bara, tá hann sá onkran grønmetisgarð at taka okkurt salat. Halvvegis gjøgnum Jósef legði hann einsamallan eftir seg. Strada ger ein gøtusølu við einari gamlari súkklu fullari av gallows at selja. Teir gjørdu eina fyrirøku til Róm.

august kom. Verksmiðjan stongdi til feriu og avgjörði at fara og finna mína pinku systur sum var í fjøllunum á Lake Mergozzo til eina konvalescens. Eg spurdi nonnurnar, sum megnaðu húsið at steðga mær í nakrar dagar. Eg hevði júst nevnt hetta hugskotið til Giuse. Í húsinum vóru aðrar gentur í feriu. Millum teirra kosmetolarsystkinabarn hjá einum nonnu. Morgunin 15., festi Assumptions, til venjing kalladi hann okkum i herbergi sinu eftir messu. Hann fylti andlitið á ymiskum kremum, maskara og varrastift: vit tykjast vera vaksstandmyndir. Til døgurða mintist nunna omma ommudótrina: tað var ikki av tilvild, at hann garvaði okkum soleiðis.

Seinnavartin og hugdi at vatninum úr vindeyganum sá eg Giuse. Eg vildi ikki mæta upp við tí porcelans andlitinum. At síggja meg í hurðini kendi meg næstan ikki. Eg bað um umbering at greiða frá, at tað hevði verið ein roynd og hinar genturnar høvdu eisini verið umskapaðar. Seinnavartin førdu vit í garðin í húsinum. Móti kvøldi heilsaði hann mær: "Síggjast skjótt, í Domodossola, men við einum reinum og frískum andliti sum áður".

Tveir -flýggjaður kapittul - Violette

Eftir at tær báðar vikurnar av frítíðini tóku uppafstur verksmiðjuarbeiðið í vending frá kl 13 til 21. síggja tað. Klokkan 21 spældi sirenan og hjartað fór at sláa sterkt. Mappan stemplaði, við útgongdina á portrinum í hálvmyrkrinum súkklu. Tað var hann: hann kom á mæti mær, skammar hann hugdi at mær í andlitið og segði: "So mær dámar teg". Hann fekk meg at sita á súkklustanginum og fylgdi mær heim. Vit skiftu eina einfalda góða náttarheilsan. Hetta varð endurtikið næstan hvønn dag. Seinnapartin sunnudagin var súkklutúrur í grannalondunum. Ein dagin tók hann meg við heim til sín at kunna meg um pápa og mammu, tvær systrar og ein beiggja. Smátt um smátt innleiðdi hann meg eisini ommur og frændur sum vin.

Mamma mín tá hann sá okkum av svalanum fekk okkum at fara oman í húsið. Meðan hon teknaði fyri tí dronginum, var eg sera óavgjørður. Tann 8. desember, dagurin fyri Ómakaleysa hugsanina, navnið á mær, ringdi klokkan. Hann var blómuhandilin, sum rætti mær eitt bukett av reyðum karnatiónum. "Mamma, Giusan sendi mær ynskini!". Hvat fyri eitt vónbrot við at lata seðilin upp: tað var ikki hann, men ein 14 -ára gamal drongur møtti av tilvild. Tað varð skrivað "Eg elski teg" við undirskrift. Kanska helt hann, at eg var hansara javnaldri.

Jólaaftan sýndi Griuseppe seg fram við einum stórum litríkum vasi fullum av sjokulátu og einum heilsanarkorti. Eg takkaði honum og fór saman við

midnáttarmessuni. Við at koma heim aftur segði hann við meg: "Í morgin noyðist eg at fara saman við familjuni til døgurða saman við avvarðandi. Vit síggja aftur í Santo Stefano". Morgunin eftir 26. segði eg við mammu mína "Eg fari ikki longur út við tí dronginum, eg vendi vásini aftur, eg vil ikki binda meg". Og hon við einum álvarsligum útsjónd: "Tú ert ørur, tú kundi gjørt tað, um eg ikki longu hevði etið sjokulátu".

Fylgjandi dagar kom Giuse sum vanligt at taka meg til arbeiðis. Í vegastrekkinum til gongu ella á súkklostongini viðgjørði eg næstan ikki orðið. Fyrsta árið 1955 fór eg til messu. Hann var eisini har og at enda fylgdi hann mær heim. Við hurðina segði hann við meg: »Tú kanst vita, hvat tú hevur í huga at lata meg líða soleiðis?«, og hann rann eitt tár burtur. Hasin dropin rann yvir vasi og gjørði hann til eitt smíl. Hann gav mær eitt mjaðmar og segði: "Hevur seinnapartin í dag fari eg víðari at koma til Vespers á Monte Calvario. Ein filmur verður sýndur eftir Vespers hjá ACLI-felagnum". Eg góðtók og heilsaði uppá hvønn annan. Eg meldaði hann heima og mamma segði glað: "Ein góður drongur sum hesin fór ikki at finna hann longur".

Klokkan 14 fóru vit til Golgata eftir múlalagnum við kapellunum í Via Crucis. Einaferd a halgidóminum sungu vit Vespers og eftir signingina forum vid i klubbinn. Eg minnst ikki heitið á filminum, men tað var sera keðiligt, so eg legði upp til at venda aftur til býin á Cinema Catena, har vit kundu njóta ein betri film, sum hevði heitið "Violette".

Í apríl, fram við Vagezzo-dalinum við toginum og Centovalli, fóru vit við foreldrum sínum til hátíðarhaldið í flotunum í Locarno. Vit hittu gudfaðirin hjá Giuse, sum legði meg fram sum "unnustu". Hann legði hendurnar í lumman og tók 10 sveisiskar francs úr pengapunginum, hann gav teimum Giuse og segði "gott, nær giftist tú?". Vit hugdu at hvørjum øðrum í andlitið, vit tosaðu ongantíð um tað.

Næstu dagarnar fóru vit at dyrka hugskotið um brúðleypið. Vit tosaðu eisini um tað heima. Mamma gleddist men samstundis vóru fáir fíggjarligir møguleikar. Smátt

um smátt keyptu vit nøkur ark og lin. Vit hövdu ongan serligan tørv. Vit fóru at leita eftir eini lítlari og hóvligari íbúð. Vit funnu tað í forna distriktinum Motta og vit starðu á brúðleypsdegnum: Mánadagin 19. september. Eg fór med mommu til Panzarasa klæðisverslunnar um að koma fram blonduna til brúðarkjóra og kom við tí til damuna Tilde Pellicciaia, sum altíð hevði lovað mær at pakka hann við kærleika.

Í bygðarhúsinum til hjúnabandsrit mátti hann skriva undir mammu mína, tí eg var enn ein ungdómur. Foreldrini hjá Giuse vóru eisini glað. Í sóknini Monsignor Pellanda segði okkum vøkur eggjandi orð: "Halt altíð hóvligt við so nógvari trúgv fyri at mæta gleði og pínu, sum lívsforðingar. Eg skal fáa teg at finna reyðu fortíðina eftir forkirkjuni".

Har var fyri at fyrireika listan yvir ætt og vinir, sum tey skuldu bera fyrimunir til sum siðvenju. Sera fáir gestir. Mamma Giuse segði "tvey fyri hvørja familju". Tira Tira vit eru komin upp á 35 fólk. Vitnini eru vald: Carmelo Di Giuse frændi og fyri meg Pierino, arkitektin á okkara fundi. Eina viku undan brúðleypinum stóð mannligi oratorurin við Don Giuseppe Briacca á odda fyri okkum eina veitslu. Meistarin Furiga málaði eina mynd av heilsan á talvuni og stovnaði eitt pergament við vinalistanum. Eisini var eitt borð dekkað við køkum og drekkamunni. Í oratoriinum hevði ongantíð verið ein flokkur sum tann. Collegiate of the Saints Gervasio og Protasio var í umvælingarfasuni og gongubreytin var full av gróti og steinum, men summar viljandi kvinnur gjørdu sítt til at reinsa tað til heiðurs fyri Jósef og Concetta.

september fluttu Zizì og Micherillo, tí Concettina skuldi giftast og hann mátti fylgja henni til altarið við at taka plássið hjá pápanum, sum var burtur.

Meðan komu nakrar gávur: ein kaffimaskina, kaffikvørn, rosoolio brillur, flatar og bestikktænastur frá teimum avvarðandi og vinum, sum hövdu fingið brúðleypsfasan, eitt køksbattarí frá Pierino og ommum. Kvinnukatólska actionin

gav okkum eina mynd sum geirvørta við Heilaga Familjuni, hjálparfólkinum Don Benetti ein frálíkan grønan blómuvasa við silvurprýði.

Kvøldið á kvøldinum var long. Eg hugsaði um mammu, sum var eftir við trimum børnum enn ungum og við fáum tilfeingi. "Tú hevur lítla trúgv, skúlin í oratoriinum hevur ikki lært teg, at í lívinum er altíð forsorg?", segði eg við meg sjálfvan. Mánadagin 19. fór eg upp klokkan sjey. Frú Tilde kom við blondukjólanum. Hann klæddist og setti mær slørið, sum eg hevði keypt í Milano. Klokkan 9 kom taxabilurin at føra meg í kirkjuna. Eg var forvirraður, eg fann eitt hav av fólki, sum eygleiddu meg. Giuse var longu a altarinum sem bid eftir mig med mazzolino af appelsinblómu, fylgt med systur sinni Rosa tvi mamma Olipia mundi verda of spennt fyrir fyrsta soninn sem giftist. Eg kom við honum í fylgi við abba hansara Micherillo á reyðu fortíðini.

Massan byrjaði. Monsignor Pellanda var eisini spentur. Eg minnst eina ósigrandi prædiku, signing av ringunum, lyftið um trúfesti gjøgnum lívið og, við endan av hátíðarhaldinum, undirskriftirnar. Við útgongdina hjá Mamma Pierino, sum eisini gjørdist omma mín í teirri løtu, setti merkið um kvinnur av katólskum action á bringuna.

Kapittul trettanda - Nýtt lív

Eftir hátíðarhaldið í kirkjuni fylgdi hann drekkamunninum á Grandazzi-barrini í umvegis Castellazzo. Millum ein koss og hin til gestirnar tóku vit aperitif við nökkrum pizza og køkum. Heilsan og ein serligur kossur til in-lógirnar Olimpia og Armando sum vóru farin við mammu at taka kuffertið, síðani renna til støðina at taka 12 og fjórðingslestin til brúdleypsferðina.

Mamma græt í Dirotto. Vit fóru inn í rúmið. Starvsfólkið boðaði frá fráferðini við floytuni meðan Giuse og eg førdu okkum úr vindeyganum til seinasta farvæl. Ævintýrið í okkara lívi byrjaði.

Komin til Firenze gingu vit móti hotellinum, sum frú Tilde, pelsurin, vísti á. Við luksusinngongdina vóru vit vælkomin av einum tónleiki, síðani fylgdi butlerin okkum til kamarið á triðju hædd. Fyri okkum var alt nýtt, enntá at sova í dupultrúmi.

Fyrsta dagin vit vitjaðu býin, so fór vit á Michelangelo torginum har tú kundi beundra alt Firenze. Vit tóku onkra myndatøku: myndatólið hjá Giuse við rullu kundi taka átta svartar og hvítar myndir.

Triðja dagin fráferð hjá Róm. Hotellið var hóvligari, tí pengarnir, sum vórðu settir til vikis, máttu vera nokk. Vit steðgaðu nakrar dagar at vitja tey fýra basilicas, sum Giuse hevði sæð í Heilaga árinum og Trevi-kelduni. Vit fóru eisini aftur til Fontana dell'Essra, tað av kendu náttini '53 tá frú Grazia var dottin undir toginum.

Tíðin kom at fara til Sicilia. Eftir langa ferd kom togid til Calabria og loksins fra Villa San Giovanni saum vid Sicilia. Giuseppe njótaði tær lötturnar: togið, sum varð lastað á Ferry-Boat, Madonninu ovast við inngongdina í havnini í Messina.

Á stöðini skuldu bíða eftir abbanum Carmelo beiggja mammunnar saman við konu síni Gaetana og döttrunum Rosetta og Antonietta.

Tey tóku ímóti okkum sum tveir prinsar. Vit steðgaðu tveir dagar við at vitja Messinu: Klokkan í Duomo hevði eg sæð sum barn, Madonna di Montalto og aðrar sera vakrar fýrakantar.

Tað var bara ein feilur í tí húsinum: í døgurðatíðini søgdu abbar og systkinabørn upp og í staðin fyri at sita við borðið: "Latið okkum fara ein túr eftir havinum". Giuse og eg sagdu upp halladdi vid snørrior. Um 11 tíðina kom hann heim aftur og omma hansara byrjaði at gera mat. Eitt kvöldið setti hann sniglar í sósina við skel, men tað, sum hevur týdning, er kærleiki, ikki vanarnir.

Triðja dagin fylgdu teir okkum til tokið við nøkrum fáum tárum. Á Turme Viglier stöðini var abbin Micherillo hjá hýruvognsføraranum at koma til Novara. Zizi, omma Maricchia og omma Peppina bíðaðu eftir okkum til landið. Tað sá veruliga út til, at Prìncipi av Domodersola kom.

Dagin eftir fóru vit til Badiavecchia at finna ommu ommu í faðirinum og ommur, systrar og brøður pápa. Í torginum við tubbakkonaranum hjá ommu, vóru nógvir íbúgvar í bygdini savnaðir, sum kendu meg sum barn og minnst onnur fólk hart: "Concettina kom við manningum!"

Kyssur, klemm, reyð andlit. Tað tyktist mær ein dreymur. Júst fimm ár vóru liðin, síðani eg fór av landinum.

Tveir dagar seinni gjørdu vit okkum sjálvi saman við hýruvognsføraranum "Cauzi I Lupu" í Taormina. Um middagsleitið tók hann okkum við á matstovuna, har vit vóru borðreidd við hvítum handskum. Giuse og eg hugdu at hvørjum øðrum í

andlitið at siga: "Vilja pengarnir nokk til okkum?". Vitja Taormina og síðani Castelmola undir flóðaldu, móti kvøldinum komu vit aftur til Novara, troytt men nøgd.

Dagin eftir var longu tíð at venda aftur til Domodossola. Rættindini í nýggja lívinum bíðaðu eftir okkum.

Fjórtaða kapittul - Okkara fyrstu reiðr

Hóast hann longu hevði farið á ferðina til Domodossola í 1950-árunum og '53, so var tað sum um eg var byrjaður fyrstu ferð: Eg fór at mæta einum nýggjum lívi fyri tvey.

Einaferd lestarkortid a Ferry-Boat fengum við a terrassuna til ad sja Madonnina del Porto og Sicilia sleppa smátt og smátt burtur.

Við einum tári komu vit aftur í vognin, og sita á træbenkunum. Tá vóru ongar bollur.

Einaferð um náttina fóru vit at gera við nonnuna við hálsinum í dingling. Av og á fóru vit upp at hyggja út gjøgnum vindeygað. Í týðandi støðunum kunngjórði partiklin hart navnið á býnum. Í Napoli á gongubreytunum vóru "guaglioni", sum seldu pizzur. Smurly tjentu teir pening fyrst fra ferdamonnum, svo lestinu ad fara og teir vardu pening og pizza til teirra.

Smátt um smátt nærkaðust vit Milano. Á toginum til Domossisola føldi eg kensluna upplivdu fyrstu ferð 5 ár frammanundan: Lake Maggiore, Fjöllini í Ossola, steintakini. Hesaferð saman við manninum Giuse. Um middagsleitið komu vit til ferðamálið.

Tar voru Mammina og fadir Giusa Armando bida eftir okkur. Tað var ein veitsla: um tey kundu havt fingið klokkurnar at spæla.

Ein skjótur døgurði frá Mother Olimpia og síðani í okkara nýggja neysti í Motta-distriktinum at hvíla. Dagin eftir tók eg upp aftur arbeiðið á verksmiðjuni og Giuseppe kom aftur á byggiplássið.

Tankin fór til mammu fyri mínum non -stuðli, men mín andaligi stjóri Don Benetti eggjaði mær til at biðja, og tryggjaði, at nógv fólk elskaðu tey. Onkuntíð fóru Giuse

og eg til dögurða heima hjá honum, og hon gleddist. Meðan hevði ein av mínum systur funnið arbeiði við at stuðla við nýggjum stuðli til familjuna.

Stutt eftir kunngjørdu vit mammu, til mammuna Olipia og babba Armando sum skuldu gerast ommur og abbar í juli.

Eg fór at kenna meg við barn, men arbeiðsskyldan, sum kallast. Tá vóru arbeiðsfólkini ikki vard sum nú. Giusa var førur fyri at finna eitt betri arbeiði enn uttandura byggiplássið: ein verksmiðja av trælutum sum rygg til tunnur, tól til at loysa skein av ull og eisini "panelini" (viðurtoppið). Í fimta mánaðinum byrjaðu vit túrin í handlunum at leita eftir koyristólinum fyri komandi nýføðingin. Breiddin var vaksandi enn inngongdarhúgván og vit máttu gera av at broyta húsini.

Síðan vóru eingi stovnar, vit fóru at spyrja her og har. Providence fekk okkum at finna eina íbúð á aðru hædd í einum húsi í umvegis Scacaccino, beint nærhendis pelsrannsóknarstovuni.

Um stutta tíð skipaðu vit fyri flytingini. Vit vóru ikki longur í miðbýnum, men ikki langt burtur, nærri mínum arbeiði.

Mánaðarliga hýran var 8.000 lire, bara fyri okkara eymligu lön, men íbúðin var vælkomin og bjørt. Í túninum kundu vit eisini havt eitt par av fermetrum av jørð har vit skuldu dyrka aromatiskar urtir og blómur, mína brennivínsløtu.

Fekk lyklarnar, sum vit ruddaðu upp í kømrunum og klæddu seg í hátíðarhaldinum við vøkrum tjaldi við Mantua og blondugardinur í køkinum. Eftir flytingina helt lívið fram vanligu. Mín búki gjørdist alsamt meira eyðsýndur. Ein dagin spurdi ein starvsfelagi meg, nær eg skuldi vera heima til móðurskap og ráddi mær til at fara til kvinnulæknan. So eg tók avtaluna privat. Læknin skeldaði meg næstan fyri at hava bíðað ov leingi: "Tú kanst ikki arbeiða eftir sætta mánaðinum og tú ert longu við sjeýnda framstig: tú vágaði". Dagin eftir avhendaði eg skjalið til skrivstovuna og starvsfólkið segði eisini, at eg var naivur.

Meðan var eg farin at fyrireika togið við at arbeiða bindi golfini, troyggjur, skógvar og bleiur, sum vóru fingnar úr gomlum arkum, sum veittu mær mammu.

Vit fóru eisini at keypa koyristólin, sum eg hevði fyrireikað við arkum broderað av mær við neutralum litum, ikki vitandi um tað var mannligt ella kvennkyn. Endiliga um kvøldið 2. juli, brast vatnið og við kuffertinum klárt fóru vit avstað á sjúkrahúsinum. Kvinnulæknin, sum hevði vitjað meg, segði við Giuse, at hann kundi fara heim. Arbeidsmegin var júst byrjað og tað tók umleið 20 tímar. Dagin eftir kom hann aftur til móðurskap, meðan eg enn bíðaði í avhendingarstovuni.

Á einum ávíssum støði varð ein drongur føddur og sjúkrarøktarfrøðingurin fór at miðla tað til pápan hjá nýfóðinginum, sum næstan kendi seg illa fyri kensluni. Eftir ein tíma var hann førur fyri at fevna um okkara fyrsta barn, sum kallaðist Armando sum abbi. Eftir nakrar tímar vórðu eisini ommur og abbar, ommur og ommubørn kunnað. Tað tyktist vera fyrsta barnið úr øllum heiminum.

Kapittul fimtan - Vit takka Gudi...

Sjúkrarøktarfrøðingarnir á barsilsdeildini eftir nakrar tímar frá føðing førdu meg í song hesa kjøtveru og beinar. Teir ráddu á mær. Annað enn pezza-dukkuna, sum hevði pakkað Zizi sum barn.

Sjúkrahúsverðin var tá ein vika. Áðrenn heimafturkomin fóru vit til sjúkrahúskirkjuna til "reinsing", ein signing hjá prestinum.

Á deildini var alt klárt at fara heim, men tað var farið at venda høvdinum. Ljósmóðurin royndi fepurin: 39. Dukku mín og eg máttu steðga tveir dagar afturat. Endiliga hósdagin 12 næstan grødd fóru vit heim. Sunnudag 15 Armando varð fluttur í nýggja koyristólin til dópsskírið saman við pápa Giuseppe, vinkonu Mariuccia Madrine og gudfaðir Basilio vinin hjá oratoriinum. Eg hevði ikki gleðina av at vera við til tiltakið, tí tey eldru ráddu til, at pátrúgvinn skuldi vera heima. Eg var nøgdur við at fyrireika eina lítla drekkamunn.

Lívið til trý var øðrvísi men eg fekk tað rættiliga væl. Eg hevði nógva mjólk, barnið vaks og tók tað hvørja viku til barnamiðstøðina til eftirlit.

Tíverri byrjaði verksmiðjuarbeiðið aftur við endan av teimum báðum mánaðunum. Síðani vóru ongir vøggustovur. Ommurnar høvdu játtað at taka sær av honum eina viku hvør.

Tá eg gjørði umfarið av teimum seks Giuse, áðrenn hann fór til arbeiðis bindur hann hann og tók hann við sær til ferðamálið. Í óvitandi líður hetta barnið og eg græt saman við honum.

Eg kundi tíverri ikki fara úr starvinum. Smátt og smátt, við trúgv, hildu vit fram við trimum -vegis ferðini: fyrstu barnamatvørunar, fyrstu stigini vóru undurfull ting. Fyrsti dagurin av asyli Giise fann loksins eitt lönandi arbeiði. Í nøkur ár gjørði

hann húsavörðin í fólkkúlanum, tí varð hann kallaður í Kommununi at hertaka eitt stað við semju.

Soleiðis varð eitt glimmur skapt til at fara úr verkinum á verksmiðjuni og víga meg til barnið, sum bíðaði eftir at geva honum ein lítlan beiggja. 17. august 1962 vóru vit hugna okkum av føðingini av okkara øðrum barni. Luciano var klárur fyri húð við ljósum hári, tað øvugta av Armando. Eitt ævintýr. Sunnudagin 26 varð doyptur við pápa Giuse, gudmóðurini Mariuccia frænda og gudfaðirin Antonio beiggja Giusu. Eisini hesaferð mátti eg vera heima. Eftir barsilstíðina fór eg úr starvinum fyri at víga meg til tey bæði vøkru børnini.

oktober 1962 Armando við bláa fyrriklæði og faldaranum á økslini byrjaði fyrsta elementarið. Vit loyvdu tí við nøkrum fáum tárur til læraran Leopardi.

Í sama tíðarskeiði kallaði borgarstjórin í Domodossola Giusa til at tillaga bústað á aðru hædd í býarbygninginum, sum varð fríur, tá ið kommunali sendiboðið fór frá. Um nakrar dagar skipaðu vit fyri flytingini. Í miðjuni høvdu vit allar komfortirnar. Um kvøldið stongdu stóru hurðina, vit vóru stjórnirnar í býnum. Vit kundu beinasamt verið við til tiltøkini frá svalanum á borgarstjóráskrivstovuni. Úr okkara vindeygum sóu vit ein part av marknaðinum frá hundrað ára siðvenjuni.

Meðan tók Luciano síni fyrstu stig: hann var vorðin maskottur hjá starvsfólkunum í kommununi.

Fyri at runda av Giusea vildi eg finna uppá eitt arbeiði. Eg fór at klæða meg vindeygu, rúm og pútur til vinir. Røddin er spreitt og so bleiv eg "dama gardinarnar". Giuseppe lærði í frítíðini at fyrireika samkomuna av burturkastinum og takka Gudi, at vit kundu njóta eitt betur lív.

1. oktober 1968 byrjaði Luciano eisini í skúla hjá læraranum Luisa Cerri.

Tíðin gekk skjótt. Um summarið fóru vit í feriu kring Italia við tjaldingartjaldinum. Onkuntíð til Sicilia í heimbygdini.

Í juli 1973 voru vit á tjalding í Val d'Aosta og fóru at hava fyrstu eyðkennini fyri viðgongutíð. februar '74 kom lítlasystir hansara Daniela til Armando næstan átjan ára gamla og Luciano tólv. Tað var karnivaltíðin og fólkin, sum eygleiddu pinkubogan á hurðini í býnum, hildu, at tað var ein skemt. Sóknarpresturin ráddi okkum til at hátíðarhalda skíri páskanáttina, Madrina Vinurin Gianna og Gudfaðir abbin ognaði sær Benito.

Lat pátrúgvina vera, hesaferð luttók eg eisini í tiltakinum náttina til 13. apríl. Dagin eftir á oratoriinum voru hundrað hundrað boðin til drekkamunn.

Daniela er eisini vaksin og vit eru nú eldri fólk. Okkara trý børn góvu okkum 7 ommubørn: Stefano, Virginia, Greta, Lorenzo, Rebekka, Letizia og Matteo.

Søgan endar. Tann 19. september 2015 Giusa og eg hátíðarhildu 60 ár saman.

Vit takka Gudi, Madonna og øllum teimum, sum elskaðu okkum.

Mazza Concetta Maglio, sum er fødd í Novara di Sicilia 18. apríl 1936.

Indeks

1. Faðirhúsið
2. Úr heiminum
3. Spøl á sandinum
4. Olja, spurvavev og ilt eyga
5. Uglurnar
6. Vossia fyrigevur mær (ljósið á stjörnunum)
7. Emilia
8. Flogið hjá svølgunum
9. Hurðin á himlinum
10. La Bela Tusa
11. Porcelans andlit
12. Violet
13. Nýtt lív
14. Okkara fyrstu neyst
15. Vit takka Gudi...

